UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR: SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23—25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREŢUL 20 LEI

ANUL LIII Nr. 6
Marţi 29 Februarie 1944
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

LECŢIA LUI GIRAUDOUX

de RAINER BIEMEL

Jean Giraudoux a murit şi ne dăm seama cu toţii că am pierdut un prieten. In această vreme a morţii, când războiul smulge în ficare clipă fiinţe tinere destinului lor uman, plecarea lui Giraudoux aruncă o umbră asupra tristeţii lumii: o făgăduială de fericire dispare.

Era tânăr, în ciuda vârstei legale. Avea aerul că debutează cu fiecare din operele sale şi fiecare rând pe care îl scria avea prospeţimea, spontaneitatea unui suflet deschizându-se asupra lumii odată cu primăvara. Giraudoux avea gingăşia primăverii din Franţa, uşurinţa şi graţia ei. Fiecare cuvânt devenea sub condeiul său un cuvânt nou. Limba lui are bogăţia, strălucirea unui măr înflorit.

Secretul său stă în această descoperire continuă a lucrurilor şi a fiinţelor. O pornire sfioasă îl oprea la marginea poeziei, căci era un suflet numai poezie care şovăia să se dăruiască. Nu descoperise el la vârsta de doisprezece ani că poeziile lui Villon şi ale lui Ronsard îi aparţineau într'atât, încât le citea camarazilor săi ca şi cum le-ar fi scris el?

Un lucru mi se pare că a hotărît destinul literar al lui Jean Giraudoux — constiinta însusirilor si a boăţiilor civilizaţiei franceze. Îşi căuta locul în interiorul literaturii franceze, în încăperea cea mai intimă, în care nu mergi decât cu paşi înceţi.

Fantezia sa îl îndemna să refacă lumea în felul lui Jean Paul, să-şi făurească mitul aşa cum a făcut Chamisso, dar a ştiut să renunţe la un destin cu totul personal pentru a se mulţumi cu un loc care nu comporta nici o aventură, care părea că este al său de totdeauna. Ar fi putut să aibă geniu, dar s'a mulţumit să aibă talent ştiind că geniul nu are nici o putere faţă de o civilizaţie care a atins toate culmile.

Dar cu toatecă alegerea sa nu trezeşte nici o îndoială şi că spiritul său îl înrudeşte cu familia cea mai literară din Franţa, rămâne la el umbra unei nostalgii abia mărturisite, urma părerii de rău de a nu-şi fi luat sborul ca Nerval, de a nu fi scris „Himerele" sale.

Dar şi aici, văd o renunţare voluntară. Visul său rămâne treaz, vreau să spun că a făcut din arta sa un vis minunat.

Luaţi „Provinciales", prima sa carte. Alegerea este vădită. Toate întâmplările au aureola visului care nu este indicat decât de ritmul alunecos al frazei şi de calitatea imaginilor. Nu lui Giraudoux ar fi putut Paul Valéry să-i reproşeze că a spus: **„Un tel ouvrit une porte et entra".** Romancierul Giraudoux nu-i banal niciodată, faptul cel mai neînsemnat este plin de poezie: uşile sunt deschise de razele soarelui.

S'a putut spune despre Jean Giraudoux că a fost întreaga sa viaţă un profesor fără catedră, şi ar rămâne să desprindem lecţia sa spre a întări această imagine.

Care a fost această lecţie? Nu găsim în opera lui nici o doctrină, nici o teorie, nici o profesiune de credinţă. N'a făcut parte din nici o şcoală literară, din niciun salon, n'a aparţinut niciunei cafenele. Ideile sale asupra artei, literaturii şi teatrului, nu şi le-a precizat decât târziu, cu diferite prilejuri care i se ofereau. Volumul care reuneşte aceste scrieri critice n'a apărut decât în 1942 sub titlul **„Littérature".** Aici se găsesc ideile esenţiale care au călăuzit însăşi munca sa de scriitor şi pe care am putea să le rezumăm spunând: literatura este o lume pe care inima şi mintea şi le construiesc alături de lumea vizibilă de toate zilele şi această lume literară are legile şi valorile sale proprii pe care nu putem să le confundăm cu acelea ale vieţii. In această calitate Jean Giraudoux n'a vrut să fie decât un om de litere şi nimic mai mult; înseamnă că dacă există o lecţie, ea se va găsi în însăşi opera sa.

(Urmare în pag. 2-a)

CERCURI ÎN APĂ

GALEŢII

ION FRUNZETTI

Un prieten întors depe front şi poposit de curând în casa mea, scotocindu-şi ranița supraîncărcată, ca să-i mai reducă volumul, a scos din întâmplare o cutie paralelipipedică de metal, ermetic închisă la amândouă capetele. Nu ştiu dece vederea acestei straniî cărămizi de tinichea mi-a dat un fior; mi-am revăzut într'o străfulgerare copilăria: cutia era exact aşa cum, gângăvind, am încercat să-mi confirm emoţionat, o cutie de galeţi: pesmeţi de războiu, din aluat nedospit, pătraţi şi tari, care, ronţăiţi, dau o pastă albicioasă, mai mult sărată decât dulce, şi foarte apropiată de gustul ostiei catolice ori a paştii evreeşti.

Mi-aduc aminte că, demult, într'o epocă istorică nu prea îndepărtată, dacă încerc să număr anii pe calendar, obiectiv, dar localizată în adâncimi geologice de conştiinţă, laolaltă cu facerea lumii şi cu întâile mişiri ale dubului din placiditatea undelor originare ale materiei, cutiile prizmatice de metal jucau un rol în biografia unui copil de o şchioapă, cu rochiţă şi breton, urcând pe brânci imensul building de 10 trepte al cerdacului, până la depozitul de galeţi improvizat. (Nu ştie toată lumea, uit, că m'am născut în războiul celălalt, pe la sfârşitul lui, şi că în primii ani de pace s'au distribuit pe alocuri populaţiei rezervele alimentare ale armatei). Era, trebuie să fi fost pe undeva şi mâna atentă care să taie tinicheaua cutiei, ca să-mi permită regalul neegalat al pepilelor gustative, pentru care prăjitură mai delicioasă decât galetul sfărâmicios şi uscat sau tare ca piatra şi cu neputinţă de ros altfel decât muiat, nu putea exista. Peste putinţă să-mi evoc astăzi, pozitiv, satisfacţiile neînchipuite ale degustării, savoarea împărătească a bietului aluat presat, şi necopt bine. E destul că emoţia de acum, paralizatoare, mi-arăta cât trebuie să fi fost de puternică plăcerea astă, dăinuind în subconştient mai mult de două decenii, şi neizgonită de tot maldărul amărăciunilor înşirate de-alungul unei adolescenţe precoce şi suportate până — hăt!... în pragul bătrâneţei la fel de precoce de astăzi. Cutia de galeţi era pentru conştiinţa mea de-acum, ceeace numele strigat brusc, al personalităţii reale lepădate de insul în transă hipnotică, poate însemna, la un moment dat, pentru adormitul acesta, o reîntoarcere la luciditate. N'am îndrăznit să-mi explic dece atâta emoţie pentru o cutie de galeţi...

Era, la Constanţa, în 1922 mi se pare, o casă în afară de oraş, terminată numai până la etaj şi dărăpănată mai înainte de a fi complet acoperită, căreia toată mahalaua îi spunea „cucurigul lui Malgren". Malgren era fonetizarea autohtonă a numelui proprietarului, care, de va fi având urmaşi, le cer iertare, astăzi, dacă la patru ani nu mă interesa orthografia, mai ales cea franceză. De-a dreapta şi de-a stânga scării de piatră care ducea, prin cerdac, într'un coridor central, erau doi pini prăfuiţi, cu fructe mici ţepoase şi verzi, brumate albăstrui, şi lipicioase dacă le rupeai. Muşcate, lăsau un gust agurid şi astringent, ca de răşină, şi nu ştiu dece, poate prin asociaţie cu albastrul lor afumat ca şi cerul Constanţei veşnic în luptă cu negura şi cu fumul vapoarelor, mi se părea că poamele perfide şi — fantazam — otrăvite, aveau gust de cer. (Nici nu se putea să fie cerul decât aşa: seducător aparent, muşcat cu voluptate şi astringent, acid, cauter ca apa tare. Sintezele subconştiente ale copilăriei creeau metafore mai juste decât le-aş dibui, poate, lucid, astăzi).

(Urmare în pag. 5-a)

EUGEN STEC — Pastorală

ORIENT şi OCCIDENT

de MIRCEA MATEESCU

Nu constitue, poate, o simplă întâmplare faptul că, de curând, d. Anton Dumitriu, profesor de filozofie şi gânditor de reală valoare, a tipărit o lucrare asupra raportului şi semnificaţiei pe care le comportă Orientul şi Occidentul. Dacă pentru publicistul francez René Guénon, tratarea, sub acelaşi titlu, a problemei anunţate, a constituit, în trecut, posibilitatea unei pledoarii ferme în favoarea Orientului, bucuria iniţială, prealabilă oricăror consideraţiuni critice, pe care ne-au oferit-o metoda şi munca intelectuală a cercetătorului de adevăr care este d. Anton Dumitriu — consistă tocmai în lipsa unei aprecieri romantice a tezei şi ca atare: în prezentarea ei, fără concluziuni anticipative. D. Anton Dumitriu nu este un apologet al Orientului, după cum nu este un detractor al acestei lumi; nu desmădăjdueşte şi nu infirmă valorile sau energiile spirituale ale Occidentului (Spengler, Guènon), după cum nu ezită a identifica lipsa de organicitate a Occidentului, în raport cu unificarea metafizică a Orientalilor. De aceea, la capătul lucrării d-sle, pe care am citit-o cu un interes particular şi indiferent de rezultatele investigaţiunilor spirituale, proprii autorului, — următoarea constatare a fost restituită spontan: metoda întrebuinţată în prezentarea problemei indică, pe de o parte, o maturitate şi o ţinută curat intelectuală dar totodată, maturitatea unei epoci, ca aceea actuala, care nu mai îngădue contestarea subiectivă sau prezentarea intenţionat antinomică a termenilor, impunând cu necesitate ştiinţifică, culegerea adevărului, de acolo de unde el există şi atât cât există, în oricare dintre ungherele unde îl ascundeau imperativele atitudinilor moniste, intransigente. Este, după părerea noastră, în acest fenomen de maturizare şi o răsfrângere a experienţei sau a rezultatelor la care obligă cumplita interferenţă a celor două lumi, astăzi în luptă, obligaţiune ce se adresează în primul rând spiritului cercetător, dar nu mai puţin înfometat a cunoaşte şi a concilia dacă este posibil, Orientul şi Occidentul. Din acest punct de vedere, repetăm, apariţia recentă a lucrării d-lui Anton Dumitriu, s'ar putea să învedereze mai puţin o simplă întâmplare de laborator spiritual, cât conştiinţa unei intuiţii profunde despre posibilitatea de înţelegere şi de rejudecare a unor valori, numai aparent desuete.

Este adevărată, este reală criza Occidentului? Intelectualismul Occidentului, să fie adevărat că a sugrumat sufletul din viaţa continentului nostru, îmbătrânindu-l pretimpuriu? (Spengler). Dar „superioritatea" Orietului în ce rezidă? Sunt civilizaţiile orientale superioare aceleia occidentale? Simpla enunţare a problemei invită la prudenţă în elaborarea răspunsului şi totodată la precizarea noţiunilor.

Distingând între civilizaţie şi cultură, d. Anton Dumitriu observă că Occidentul este foarte bătrân, sub raportul civilizaţiei, dar totuşi foarte tânăr sub raportul culturii, dacă prin cultură trebue să înţelegem „sistemul de principii" după care are loc întreaga activitate, pe toate laturile, a unei colectivităţi".

Cultura referindu-se, aşa dar, la însăşi unitatea şi organicitatea „sistemului de principii" care călăuzeşte (sau nu) o civilizaţie, se înţelege de ce unitatea şi unificarea metafizică a „Orientului încremenit" conferă lumii răsăritului o vârstă culturală înaintată, deşi sub raportul civilizaţiei, Răsăritul are încă multe de învăţat şi este tributar ca atare: Occidentului. Nu se poate vorbi aşa dar, sub raportul vârstei culturei de: „apusul Occidentului", întrucât din acest punct de vedere continentul nostru, deşi exponent al civilizaţiei, apare totuşi ca foarte tânăr. Spre deosebire de cultura orientală „de tip eleat" (tradiţională, pornită pe introversiune metafizică, lipsită de neastâmpăr ştiinţific, de dinamism, de cercetare dramatică în ordinea fenomenalităţii), cultura Occidentului este „esenţial heracleitică", prin acest termen înţelegând pasiunea şi dinamismul europeanului în a descoperi cât mai mult, mereu mai mult şi mereu altceva, în ordinea şi în devenirea exterioarităţii materiale. Etse, adică, „spiritul ştiinţific" al Occidentului şi d. Anton Dumitriu indică în această trăsătură elementul specific şi totodată tradiţia culturei europ ne actuale.

In lumina constatărilor de mai sus, s'ar părea că drama Occidentului (nu criza lui) vine tocmai din acest specific heracleitic al culturei sale, întrucât unificarea şi organicitatea orientală, au fost, sunt şi vor fi posibile numai întrucât repauzează pe modalitatea existenţială orientală, afectată în sensul cunoaşterii subiectului (introversiune, izolare de lume) şi ca atare în totul desprinsă, dacă nu chiar ostilă cercetării fenomenalităţii obiective, adică a lumei exterioare. S'ar mai putea deduce de aci concluzia, tristă şi totuşi măreaţă, (atât cât poate fi, cumulativ, tristă şi măreaţă: însăşi ideia de destin) — că ursita şi specificul Occidentului, identificându-se cu „spiritul său ştiinţific" particularist — despre o cultură în sensul organicităţii şi al unificării sistemelor, astfel cum a fost definită iniţial de d. Dumitriu — nici nu va putea fi vorba vreodată, unificarea orientală fiind tocmai rodul preocupării interiorizante, de eliberare a eului de haosul sau de „răul" material al lumii exterioare. Libertăţii creatoare, ştiinţifice, a Occidentului, Orientul îi opune „eliberarea" prin suferinţă, adică prin scoaterea individului de sub influenţa sa din preocuparea legilor materiei.

Intre aceste poziţii spirituale, unde se află însă adevărul? Cum vom depăşi dilema, cum vom concilia cele două lumi, care dintre ele este mai aproape de absolut? Soluţiunea pe care o oferă d. Dumitriu este reclamată de opera şi sistemul d-sale de gândire, cristalizat mai ales în „bazele filosofice ale ştiinţei" „Logica nouă" şi „Logica polivalentă". Matematician prin formaţie şi structură intelectuală, cercetător profund al celor mai moderne contribuţiuni ştiinţifice cu privire la logică — d. Dumitriu a împărtăşit cititorilor, nu de mult, rezultatul ultim al acestor cercetări, (Logica polivalentă). Depăşind logica bivalentă aristotelică (Adevăr — eroare: tertium non datur) sistemele actuale intuesc posibilitatea unor logice trivalente sau chiar polivalente (I. Lukasievicz, Brouwer-Heyting) in care antinomia adevăr — eroare apare desuetă, atâta v reme cât, pornindu-se dela altfel de premize axiomatice (propoziţii tot logice) se verifică coexistenţa paralelă a mai multor logice, respectiv a mai multor adevăruri, excluzând aşa dar credinţa în unicitatea logică a Adevărului...

(Urmare în pag. 5-a)

GIB. I. MIHĂESCU ŞI DOSTOIEVSKI

de VLADIMIR DOGARU

Gib. I. Mihăescu a fost comparat cu Dostoievski încă dela primele sale încercări literare. Pe măsură ce operele sale se înmulţeau şi talentul său se desvolta, atenţia criticilor literari era tot mai atrasă de multilateralitatea temelor sale. Ori câte isvoare şi modele i se puteau găsi, maestrul său — cum just a observat atunci cineva — rămânea mereu Dostoievski [1]).

Să precizăm însă dela început că între Gib. I. Mihăescu şi Dostoievski e o înrudire de structură sufletească şi nu una de filiaţiune livrescă. Intr'o convorbire publicată într'una din revistele literare ale vremii, Gib. Mihăescu spunea că „prin temperamentul meu de moldovean sunt înrudit mai ales cu scriitorii ruşi" [2]). Afirmaţia lui e plină de adevăr. Dincolo de micile împrumuturi — inerente dealtfel oricărui scriitor — stă temperamentul lui de mare scormonitor al sufletului uman, (când se definea ca „moldovean", Gib. Mihăescu se referea desigur mai mult lirismul scrisului său decât la puterea lui de scrutare). Pornind dela temperamentul lui Gib. Mihăescu, ne putem explica nu numai natura operei sale, dar, ca urmare firească, şi firele care o apropie ori o îndepărtează de restul câtorva creaţii universale.

Propunându-ne să-l apropiem pe Gib. I. Mihăescu de Dostoievski, se cere să ştim mai dinainte ce sunt în sinea lor sufletul rusesc şi sufletul românesc. Tema constituie desigur unul dintre cele mai grele capitole de literatură comparată, cu atât mai mult, cu cât răspunsul nu vine dintr'o singură direcţie, ci din mai multe. In cele ce urmează, ne vom strădui să ajungem la o concluzie cât mai acceptabilă. In acest scop, vom fi nevoiţi să facem uneori şi încercări de filosofie a literaturii.

Sufletul rusesc e asemeni labirintului din poveste. Ori cât te-ai strădui să-l cuprinzi cu mintea, în întregime nu reuşeşti. Nu ştii ce cale să apuci, şi, odată pătruns în făgaşurile ascunzişurilor lui, nu ştii pe ce drum să mai ieşi. Are infinite faţete, toate egal de atrăgătoare în a fi cercetate. Religios până la bigotism, omul rus e capabil şi de cel mai feroce ateism. Pendulând dela o extremitate la alta, despre el s'a zis că de fapt în adâncurile fiinţei sale nici nu sălăşluesţe vreo religie. Totul ar fi lipsit de lumină, fiindcă totul ar veni din întuneric. Desigur, afirmaţia din urmă cuprinde exagerări. Ca orice fiinţă umană, omul rus simte şi el pe Dumnezeu încolţind în inima lui. Nu religiozitatea îi lipseşte, ci constanţa ei. Nicăieri ca în Rusia nu s'au ivit atât de multe erezii religioase şi nicăieri ca acolo sufletul uman n'a cunoscut goluri mai sinistre şi mai anihilante, urmate după epoci de credinţă puternică. In măsura în care crede, omul rus şi neagă. Această contradicţie a fost observată că există nu numai *succesiv* dar şi *simultan*. „Rusul poate urî şi iubi, crede şi se îndoeşte, neagă şi afirmă în acelaş timp. Fiecare din Europeni conţine în el atâta contradicţie cât e firesc să aibă orice suflet. Contradicţia lor e *succesivă*, ea se observă în timp dela un moment la altul. La Ruşi contradicţia e *simultană*" [3]).

Contradicţia simultană a omului rus a fost considerată că ţine de *legea participaţiei*, denumită astfel de Levy Bruhl. Se ştie că după acest filosof, omul primitiv se deosebeşte de omul european prin absenţa simţului logic [4]). Lumea rusă ar fi din acest punct de vedere, tot una cu lumea primitivă. Ruşii judecă lucrul după organizarea mintală prelogică. „Pentru ei un lucru poate să existe şi să nu existe în acelaş timp; un fenomen se poate întâmpla simultan în două locuri deosebite; un obiect poate ocupa un loc în spaţiu împreună cu un altul. Lucrurile *participă* unele la altele, fiindcă ei — Ruşii — nu cunosc raţiunea noastră care le explică, le opune, le clasifică" [5]). Plecând de aci ne putem explica multe din componenţele sufletului rusesc. Ne fiind ajuns într'un stadiu care să-i permită să se conducă după raţiune, omul rus e un mistic. Misticismul său are însă ceva deosebit de ceeace întâlnim pe acest plan de simţire — în lumea europeană. Iubirea şi ura lui sunt infinite, după cum infinite sunt şi înclinările sale spre sinucidere ori setea de sacrificiu. In Rusia s'au întâmplat cele mai numeroase drame sentimentale şi tot ea a oferit—în ultima sută de ani—şi cele mai multe şi mai bizare sinucideri. Cât priveşte setea de sacrificiu, e de ajuns să amintim că Rusia era — înainte de întronarea comunismului — ţara cu cei mai mulţi martiri şi apostoli. Aproape că fiecare mare scriitor rus s'a simţit chemat să se sacrifice pentru „vinovăţia" semenilor săi. Tipici din acest punct de vedere au rămas, prin opera şi exemplul vieţii lor, Tolstoi şi Dostoievski. Cu toate bunurile pe care i le punea la dispoziţie starea sa socială, cu toate bucuriile pe care le găsia în mediul său înconjurător, cu tot felul său vesel de a fi, Tolstoi era, în fond, un mare şi incorigibil nefericit. Totdeauna s'a dorit perfect. Incă din tinereţe s'a străduit să găsească un mijloc de îndreptare. In *Jurnalul* său din acea vreme, se pot cit. deseori fraze ca acestea: „Cred într'un singur Dumnezeu, atotputernic şi bun, cred în nemurirea sufletului, cred în pedeapsa ori răsplata eternă a faptelor mele, vreau să fiu bun! Doamne, ajută-mi!" [6]). Altădată, pe când se afla în preajma Sevastopolului, unde participa la războiul din Crimeea [7]) notează în toul nopţii aceste destăinuitoare rânduri: „Am privit până adineaori cerul. Ce noapte frumoasă! Doamne, iartă-mă: sunt rău. Ajută-mă să devin bun şi fericit. Incă odată, Doamne, iartă-mă!" [8]). Conştiinţa vinovăţiei îl va urmări pe Tolstoi până la adânci bătrâneţe. Infrăţită cu dorinţa mântuirii — la care se va adăoga din ce în ce şi teama morţii,—ea îl va împinge mai târziu pe octogenarul profet dela Iasnaia-Poliana să fugă în lume, în căutarea unui loc, unde să poată muri nevăzut de nimeni. Torturat de aflarea acestui biblic colţ, Tolstoi se stinge într'o gară răzleaţă, pe băncile colţuroase de lemn, ale unei murdare săli de aşteptare.

La Dostoievski, conştiinţa vinovăţiei se găseşte într'atât de mare măsură, încât în ochii lui, ea capătă valoare de fenomen universal. Ca şi Tolstoi, s'a considerat şi el toată viaţa vinovat. „Avea impresia — scrie undeva Henri Troyat — că e vinovat de o crimă teribilă şi că nimic nu-l va scăpa de urmările păcatului" [9]). Apăsarea acestei închipuite crime îl va tortura toată viaţa şi din ea s'au născut desigur multe din trăsăturile eroilor săi.

Vinovăţia, de care îşi închipuiau că sunt responsabili Tolstoi şi Dostoievski, nu constitue deloc un fapt izolat, şi cu atât mai puţin, unul literar. Ea e o caracteristică esenţială a omului rus, care după cum se va vedea, lipseşte omului român. Izvorul ei trebue pus în legătură cu altă caracteristică a sufletului rus: dualismul. In mod general, Rusul se înch nă de o potrivă de egal şi lui Dumnezeu şi Diavolului. Dostoievski descoperă acest adevăr în însăşi adâncurile fiinţei sale. După eliberarea sa din Siberia, într'o scrisoare particulară, el mărturiseşte fără inconjur următoarele: „Sunt un copil al necredinţii şi al îndoelii, până acum şi până la mormânt. Ce teribile răscoliri îmi provoacă această sete de a crede, care este cu atât mai puternică în sufletul meu, cu cât argumentele contrare sunt mai puternice. Şi totuşi, Dumnezeu îmi trimite uneori minute de deplină înseninare. In astfel de minute compun în mine o profesiune de credinţă, în care totul este clar şi sfânt" [10]). Minutele de care vorbeşte Dostoievski, ori cât ar fi fost de înseninătoare, erau menite să-i desvăluie — după cum însuşi recunoaşte „răscoliri teribile".

(Urmare în pag. 3-a)

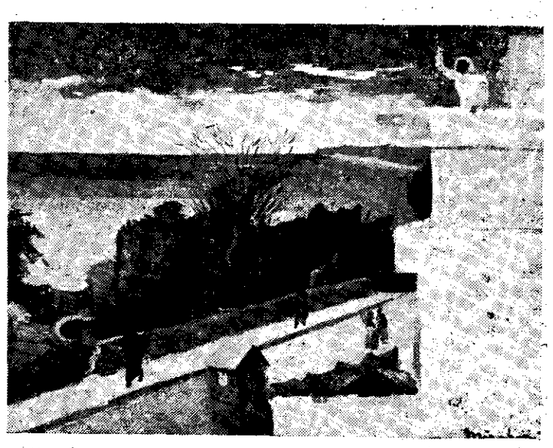

PAUL MIRACOVICI — Mangalia

CRONICA DRAMATICĂ

„TEATRUL NOSTRU". CĂLĂTORIA CEA MARE", piesă în trei acte de SUTTON VANE, în românește de d-nul N. D. COCEA.

TEATRUL MUNICIPAL: „NU SUNT VINOVAT", dramă în trei acte de LUIGI CHIARELLI, traducere de DAN PETRAȘINCU.

Cred că a fost o frumoasă inspirație aceea a Teatrului Nostru de-a înscrie pe afiș această lucrare.

E o piesă și de calitate, dar și de o factură deosebită.

Ea iese din comunul scrierilor de teatru obișnuite atât prin ideia ei de bază cât și prin tratarea ei.

Teatra mente este o grotescă.

Așì putea spune că este o piesă de fantezie, dar ...fără fantezie, în mod voit fără fantezie!

Căci, în definitiv, ce voiți mai straniu decât să materializezi moartea și toate problemele insolubile legate de ea, până într'atât încât să ajungi s'o asemuiești unui pachebot ca orișicare altul, cu lumini roșii și verzi, la babord și la triburd, cu bar și cu barman, cu „wisky and soda", cu „gin" și cu pasageri care se cred în voiaj de afaceri traversând „Canalul", plecând la Marsilia sau în Indii?!..

O imagine a morții foarte hazardată în orice caz!

Operațiunea logică în asemenea situație este ușor de recunoscut: moartea așa dar este „Călătoria cea mare"!

Autorul, cu alte cuvinte începe prin a o ridica la un rang de simbol pentru ca, după aceea, simbolul, el însuși, să fie rescoborît la cea mai comună, cea mai curentă și mai convențională materializare, complet în cotidian.

Și, pentru a împinge această materializare a morții și a tuturor valorilor transcendente legate de ea, cât mai departe, ridiculezându-le sau banalizându-le, dând cu tifla tuturor concepțiilor noastre în materie, fie că suntem ancorați într'o credință religioasă, fie că suntem dintre liberii cugetători, înlocuind credințele religioase cu concepte filozofice autorul până la urmă, cu surâsul pe buze și gluma în colțul gurei, lichidează fără multă bătae de cap și problema nemuririi sufletului și judecata din urmă, și viața de dincolo totul, bineînteles, într'un chip cu totul al lui și aplicând la toate aceeași tehnică arătată mai sus a materializărilor până la burlesc — unii ar putea să spună: până la blasfemie — a tuturor acestor idei, a credințelor și a simbolurilor ce sunt legate de ele.

Astfel, „Judecata din urmă" — sau, dacă voiți „Judecata" pur și simplu, pentru că nu ni se mai spune dacă e „cea din urmă" sau dacă e una singură, cea dela început care e și cea din urmă — devine datorită lui Sutton Vane, o caricatură și o neașteptat de burlescă parodie asemuită celei mai obișnuite revizii vamale făcută pe un vapor, cunoscută în aspectele ei de toți cei care au călătorit cât de puțin și care, desigur că este în special de un aspect cu totul familiar anglo-americanilor, turiști și voiajori prin vocație.

Singura deosebire este că în locul funcționarului sau impiegatului vamal, venit pentru verificarea pașapoartelor sau a bagajelor, Sutton Vane încredințează această misiune unui preot foarte expansiv, vesel, bine hrănit și bine dispus bun prieten cu unul dintre călătorii cu care își dă ghionti și căruia se oferă să-i facă rost de o gazdă bună o căsuță la țărm și cu verdeață în fața casei. Asta, observați, la sosire... pe lumea cealaltă!

Technica nu este nouă și extravagante dintr'acestea sunt destule în istoria teatrului căutând pentru mai multă originalitate, să se jongleze tocmai cu lucrurile care erau mai mult respectate, adesea chiar cu cele sfinte.

Un „Iuda Iscariotul" — titlul exact, nu-l cunosc — n'a făcut dealtfel senzație de curând în America și n'a stârnit anumite entuziasme tocmai pentru unele atitudini — e drept originale — dar voit și desigur căutat ireverențioase, pe cari acea piesă le oferea?

Și nu numai acum!

Montherlant, în polemica pe care o are ca să zic așa, „postum" cu Guevara, cu privire la piesa lui, „La Reine Morte", despre care s'ar fi spus că n'ar fi decât o transpunere în franțuzește a piesei acestuia din urmă „Reigner après la mort" nu relatează că Guevara ar fi și autorul unei piese în care îl face pe Isus Christos să se îndrăgostească de Maria Magdalena?!

Pentru Spania de acum câteva secole, pentru Spania catolică și — chiar și la acea epocă — încă inchizitorială, desigur că invenția lui Guevara nu-i lipsită nici ea de originalitate, ba nici chiar de îndrăzneală!

Technica aceasta prin urmare a ridiculizării, a bagatelizării sau a materializării unor concepte mari, sau chiar a unor figuri mari ale istoriei sau ale religiei, unele devenite ele însile simboluri, a problemelor mari chinuitoare, ale lumii, nu este în sine nici prea nouă nici prea dificilă! Odată prinsă — și lucrul n'ar fi de mirare — ea ar putea ajunge să fie aplicată până la saturație, în toate domeniile, la toate fenomenele și la toate problemele.

Bine înteles că în acest caz oarecare parfum pe care asemenea încercări acum reușesc să-l aibă, s'ar irosi imediat ce technica ar deveni rutină iar alergarea după noutați și senzațional din „grotesca-montare" s'ar termina până la urmă în „grotesca-eșec"!

Cred însă că aceea este o vreme îndepărtată — și adaog — totodată și improbabilă, fiindcă grotesca metodată nu va intra complet în gustul publicului, ea fiind marcată deja început cu pecetea sterilității din moment ce prin definiție este o creațiune a spiritului, creațiune intelectuală, adresându-se ca atare tot spiritului, tot intelectului.

Ori teatrul autentic, cel viabil, este viața și se adresează vieții, chiar dacă nu o reproduce în detaliile ei veridice — până la amănunt și fotografie— așa cum credea necesar mișcarea naturalistă și care, mai presus de orice, mai presus decât detaliul fotografic, trebuie în ori ce caz să-i surprindă esențele! Desigur, însă, ca până la acea dată îndepărtată și improbabilă, când asemenea lucrări ar putea să se înmulțească peste măsură, cele câteva realizări teatrale de această natură — vorbesc de cele reușite — vor avea întotdeauna un farmec al lor pe care întotdeauna se vor găsi destui intelectuali, destui iubitori ai lucrului fin, ai originalității sau al fanteziei, amuzante chiar când este „a rebours", să le savureze.

De altfel un alt farmec al ei, poate că stă și în faptul că o simțim totuși la limită, mereu la limită, pe o muchie de cuțit, între a fi o aberație pură și simplă sau un lucru delicios și de a vedea că, cu toate acele elemente care, trebuie să recunoaștem, puteau să-l facă în tot momentul pe autor să compromită această piesă, nu are totuși nici-o scăpare dintr'acelea care să-i strice o anumită grație și armonie pe care o are.

In privința asta Sutton Vane dovedește virtuozități care în ce privește acest gen de jonglerie dintre real și imaginație, între baroc și fantezie fină, îl așează alături de un Cromerlynk sau alături de un Giraudoux, nu cel din „Electra" sau din „Judith" ci, mai cu osebire cel din „Intermezzo" sau cel din „Noul voiaj al lui Cook".

Iar dacă acum, la meritele, pe cari le are „Călătoria cea mare", mai adăogăm și faptul că la Teatrul Nostru această piesă a fost și deosebit de bine pusă'n scenă și deosebit de bine jucată, se poate spune că suntem în fața unui spectacol în adevăr bun.

Interpreții, aproape toți fără deosebire, s'au prezentat cu totul remarcabil: în special d-na Marieta Rareș prin jocul d-sale spiritual, întotdeauna original și interesantă când este nevole de un joc inteligent; d. Fory Etterle, prezentând, ca de obicei, un rol bine studiat; d. J. Constantinescu care, pe zi ce trece, știe să atragă tot mai mult atenția asupra realizărilor d-sale întotdeauna pe linia cea mai justă a interpretărilor ce-i sunt încredințate; în fine deosebit de bine de data aceasta d-nii Jules Cazaban și Ion Manta și deasemenea frumos prezentat rolul lui William Duke, interpretat de d. Valentin Gustav.

Deasemenea nu trebuie uitată d-na Irina Cazaban, al cărei joc a dat dovadă de o nunțată înțelegere a situțiilor cum și d-ra Lia Șahighian și d. C. Bărbulescu, deasemenea bine, deși poate cu oarecari nesiguranțe.

Ideia de decor a d-lui Ștefan Noris pe cât de simplă pe atât de frumoasă.

Regia d-lui Sahighian, foarte bună, având, în special meritul să fi dat un ton unitar întregei piese și chiar interpreților, în afară și peste diversitatea temperamentală a personagiilor, statornicind astfel o anume atmosferă extrem de necesară acestei piese pentrucă trebuie să se recunoască adevărul că orice greșită viziune într'o prezentare a unei lucrări cum este „Călătoria cea mare" — din cele de mai sus se înțelege dece — ar fi putut imediat să-i dăuneze, compromițându-i echilibrul pe care dacă autorul a reușit să i-l asigure, se cerea ca și regisorul să știe să i-l realizeze.

In ce privește traducerea semnată de d. N. D. Cocea, pare a fi, deasemenea foarte bună, independent de ori și ce control, începând de altfel chiar cu titlul — „Călătoria cea mare", — care este o formulă de fericită transpunere în românește.

Din toate cele de mai sus cred că pot spune că, luat în general, acesta este unul dintre spectacolele cele mai interesante în momentul de față și, din punct de vedere artistic, dintre cele mai realizate.

*

In ce privește piesa, deși mai bună ca altele pe care le-a dat uneori „Teatrul Municipal", cred că și de data asta este departe de a avea o valoare apreciabilă.

Nu-i nici dramă cum ar vrea să fie, nu-i nici melodramă cum ar putea să pară. Este una dintre acele piese nerealizate, un fel de „piesă iască".

De altfel s'ar părea că este o specialitate a teatrului italian de astăzi.

Și aceasta din cauză că este influențat de prestigiul lui Pirandello, de a urmări o anumită dialectică teatrală care nu întotdeauna și nu pe oricine îl prinde, care nu ori cui îi reușește și care, cine știe dacă nu cumva timpul va dovedi vr'odată că însăși operei dramatice a inițiatorului unei astfel de literaturi teatrale îi va fi fatală și-i va atârna ca un balast în procesul pe care va trebui să-l susțină în fața posterității.

Se poate spune dar, că teatrul italian de astăzi pare a fi luat în antrepriză anumite sectoare rezultate ale inovațiunei și încercărilor pirandeliene bine-înțeles spre a fi exploatate pe cont propriu și după sensibilitatea proprie a fiecăruia dintre autori.

Cât privește pe Luigi Chiarelli, problema nu se pune mai importantă nici în cazul lui: ca și în „Masca și obrazul", Luigi Chiarelli nu este decât un autor artificial, gol, fără nici-o rezonanță în public, ale cărui replici și scene se simte că nu vin organic, prezentându-se întotdeauna — chiar când sunt susținute de un mare talent — mai mult sub raportul unui interes de pură expunere sau, dacă vreți, a unui interes pur personal pe care un actor îl poate stârni sau întreține prin el însuși.

Și e curios cum acest teatru italian a putut deveni în așa măsură, cerebral, cum aceasta a putut prinde și tocmai la acest popor! Cel puțin dacă ar fi un teatru spiritual, vioi și amuzant, cum este teatrul francez bulevardier, căci și francezii, din când în când, fac și ei piese cari se adresează numai minții, numai inteligenții.

Rețeta franceză obișnuită de teatru modern, așa cum s'a zis, și în alte ocazii, este în principal aceia a unui teatru al inimii, dar, alături de acesta, ei au și un teatru celebral fiindcă, în definitiv, altfel cum s'ar putea numi chiar și acele piese specific franțuzești, acele comedii extrem de spirituale și de amuzante, bine scrise, întotdeauna inteligente și inteligent construite, la cari oricând, bineînțeles fără nici-o pretenție, te poți amuza două ore în șir? Desigur că și acestea sunt tot piese cerebrale dar spirituale, în loc să fie cerebrală dar greoaie. Ce să spunem însă atunci când o piesă este și celebrală dar nici măcar nu este amuzantă?!... Sau măcar interesantă? In asemenea condiții impresia care se impune este că un astfel de teatru se găsește pe un drum greșit.

Dar atunci, Luigi Chiarelli și „Nu sunt vinovat"!?... care, după un limbaj folosit uneori, prin presă, „bate un record": de a fi în acelaș timp și melodramă și de a fi în acelaș timp și piesă cerebrală...

De, ori și cum! Una, cel puțin, exclude pe cealaltă!

Spectacolul însă — așa cum se întâmplă adesea — se poate să meargă!

Dar să nu ne înșelăm: fără îndoială că nu din cauza piesei: ci fiindcă-i d. Ion Manolescu!...

Și, fiindcă, în general, este destul de bine jucată.

Celace de altfel nu poate decât să te facă să reflectezi și la felul cum se stabilesc uneori chiar reputațiile unor piese!

Interpretarea însă, cum am spus, și mai sus, bună.

In primul rând maestrul Ion Manolescu căruia i-am admirat întotdeauna talentul.

Iar reintrarea d-sale în scenă, după o îndelungă lipsă de pe afișul teatrelor bucureștene, i-a dat ocazie și publicului, și admiratorilor cât și numărului mare de elevi care umpleau sala Municipalului, de a-i face o primire deosebit de caldă, echivalând — și pe drept cuvânt — cu o sărbătorire.

In interpretarea lui Daniele Morgante d-sa a dat dovadă de acelaș talent și aceiași virtuozitate de totdeauna.

Menționez în special accentele calde din actul doi și, poate încă și mai mult, cu toate că mai puțin spectacular, jocul d-sale admirabil dozat din actul întâiu, în acea întâlnire dintre Morgante și Profesorul Apollo Tarquini, un joc deosebit de frumos, admirabil stilizat, admirabil punctat de pauze prin care a anumită ironie amară a vieții este realizată numai pe mimică și nuanțe, de-o deosebită discreție, o ironie pe care jocul și mimica d-sale o lăsau mai mult să se înțeleagă. D. Ion Manolencu este un artist care are în adevăr instinctul scenic.

Și ași fi chiar ispitit să folosesc o expresie care ar putea constitui un fel de barbarism pentru un limbaj de cronică dramatică: are, poate, mai presus de orice „instinctul textului!"

Căci aceleași fraze și aceleași cuvinte, debitate de altcineva, desigur că n'ar mai fi însemnat nimic.

In ce privește restul distribuției în general bună.

Astfel d-na Lili Popovici dela Teatrul Național a fost o bună interpretă a Giovannei Viali.

D. Cezar Teodoru deasemenea, care a reușit printr'un joc destul de elocvent, să se mențțe la o înă țime cu totul apreciabilă mai cu seamă că avea în față un partener și în scenă o prezentă ca aceea a d-lui Manolescu.

D. George Sion ne-a prezentat deosebit de bine și agreabil nunțată figura profesorului Apollo Tarquini.

Destul de bine de asemenea d-nii: Dinu Macedonschi, Ion Aurel Manolescu, Vasile Hașieganu, Jean Tomescu și d. I. Brătulescu.

In ce privește d-șoara Mia Coca pare să fie în adevăr potrivită — în special prin fizicul și vioiciunea d-sale — pentru a interpreta pe Lida Tarquini. Și, deasemenea, trebuie menționată d-ra Elena Zaharini care — pentru un prim rol de o oarecare întindere — a reușit să se prezinte într'un mod care merită toate încurajerile.

Decorurile d-lui Traian Cornescu în general bune, direcția de scenă a d-lui Mihail Zirra deasemenea.

ALEXANDRU DRĂGHICI

MEMENTO

CINEMATOGRAFE

SCALA: „25 ani de fericire" și jurnal.

REGAL: „Femei în lanțuri" și jurnal.

VICTORIA: „Conflict", jurnal și balet.

ELYSEE: „Cavalerul fără nume", jurnal și revistă.

VOLTA BUZEȘTI: „Dreptul la viață, jurnal și revistă.

ROMA: „Hoața de nevastă-mea", revistă și jurnal.

CARMEN SYLVA: „Secretul doamnei în alb", jurnal și revistă.

ECOURI teatrale

LA DATORIE...

Câteva nume cari altădată n'au spus altceva decât împlinirea unei profesiuni în teatru azi s'au legat mai strâns de jertfa unei misiuni cerută de datoria solicitată acolo, unde și iarba își depune sfârcul ei de viață.

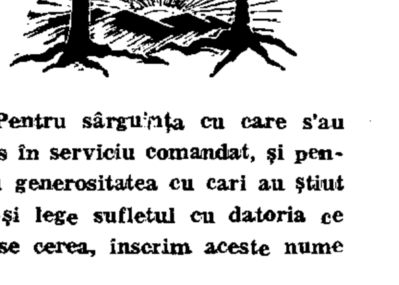

Pentru sârguința cu care s'au pus în serviciu comandat, și pentru generositatea cu cari au știut să-și lege sufletul cu datoria ce li se cerea, inscrim aceste nume de artiști pe îndatorirea ce-o avem de-a stabili și sacrificiul lor pentru țară.

PORTRET...

Nu a lăsat multora numai un meșteșug, a lăsat atâtora și sufletul de-a ști cum să se lege cu teatrul.

Și care altul putea să facă asta, decât maestrul PAUL GUSTI, directorul de scenă al Teatrului Național?

Cuvântul meritat de maestru, nu și l-a abătut dela înțelesul lui adevărat, deși multora le este drag să-l adreseze și celor cari — luându-i ca o monedă — n'au acoperire.

Azi, la împlinirea vârstei de 85 de ani, nu-i numai o aniversare. E o sărbătorire pentru mulți și mai ales pentru cei cari găsesc încă în mintea și puterile maestrului sfatul, fapta și meșteșugul făcute să folosească desăvârșirii și stabilirii meseriei multor tineri și deci să folosească singurei lui pasiuni: arta dramatică.

Cu o vechime de 65 de ani in teatru, maestrul Paul Gusti n'a știut decât să dăruiască realizări și lucrări de cea mai respectuoasă stimă.

Noi îi suntem recunoscători și îi urăm din suflet: să ne trăești maestre...

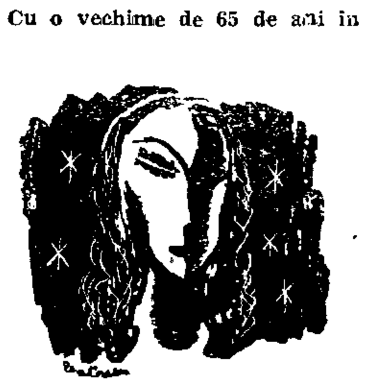

AFIȘ...

Am dori să apară pe afișele teatrelor și numele câtorva elemente tinere cari dintr'o socoteală a unora sau dintr'o neglijență a altora, unele sunt uitate, iar altele lăsate laoparte.

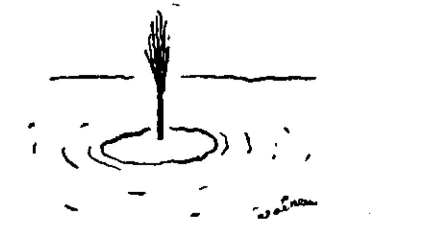

Din cele uitate e și numele artistei Puși Georgescu, fost cândva angajată la Teatrul Național, cu succes stabilit în atâtea piese, ca: „Pierde vară" de Riulet, „Don Quichotte", „Bolnavul închipuit" „Faust" și altele, care azi stă fără nici un angajament și căreia doar, teatrul-radio îi mai oferă prilejul de-a fi aproape de arta dramatică.

Celelalte nume lăsate laoparte, deși sunt în teatre, rămân însă nefolosite, din motive necunoscute.

I. M. LEHLIU

6 CONFERINȚE EXPERIMENTALE DE MUZICA

Asociația Creștină a Tinerilor organizează Duminică, la orele 4.30 p. m. în sala I. Dalles un ciclu de 6 conferințe experimentale de muzică, în abonament.

D. Emanoil Ciomac va conferenția în acest ciclu:

1. Duminică 12 Martie despre Schubert.
2. Duminică 26 Martie despre Schumman.
3. Duminică 9 Aprilie despre Verdi.
4. Duminică 30 Aprilie despre Debussy.
5. Duminică 14 Mai despre Ravel.

6. Duminică 28 Mai despre Enescu.

Exemplificările vor fi făcute de d. d.

Lisette Georgescu, Viky Milicescu-Schmiedigen, Arax Savagian, Nella Dimitriu, Arta Florescu, Magda Nicolau, Florence Lupescu, Olivia Nicolae-Nanu, Aurora Șotropa, Eliza Calaigian, Marcela Tomescu, Gerda Schmidt, Constantin Stroescu, Ion Filionescu, Miron Șoarec, Dr. Gaby Popescu, Ionel Fotino, Virgil Gheorghiu, Corneliu Gheorghiu, Miron Constantinescu, G. Avachian, Ionel Geantă, Ion Voicu Radu Aldulescu, Andrei Pencova etc.

† STAN IORGA

Stan Iorga — apreciatul actor al Teatrului Municipal — a căzut la datorie.

Pildă vie a celor din generația lui, s'a dăruit țării pentru gloria veșnică a neamului.

Minunat om, cu o judecată puternică, Stan Iorga a fost actorul care — în aceste vremuri — a întruchipat conștiința și virtutea adevărate, rămânând pentru generația sa o flacără ce va

lumina calea grea a artei pe care a iubit-o atât de mult.

Actor de frunte, înzestrat de Dumnezeu cu o bunătate și distincție sufletească rare, gata întotdeauna să dea tot sprijinul său camaradului în nevoie, trăind într'o exemplară cinste și muncă demne de urmat, Stan Iorga ne lasă în suflete amintirea neștearsă a virtuții.

Și ne va trebui vreme să înțelegem că am pierdut pe unul dintre cei mai buni camarazi, că inima lui nu va mai bate pentru bucuriile și durerile noastre, că nu-l vom mai privi venind — așa cum l-am văzut plecând ultima oară: cu zâmbetul pe buze, cu fruntea de Arhanghel înălțată către Dumnezeu, cu pieptul lui de voinic legendar, pornind cu pași siguri spre a cuceri cea mai înălțătoare glorie dobândită de eroi prin jertfă pentru neam.

Gândind la el, ne amintim că osemintele eroilor sunt temelia indistructibilă a unui neam și că țara clădită pe asemenea temelie va dăinui în veci.

Regina Maria a spus: „Eroiii nu se plâng, se preamăresc", iar lacrimile care vor picura totuș la amintirea lui, să nu fie decât un pios omagiu pentru el — care a fost unul din cei mai buni dintre noi, pentru Stan Iorga.

G. M.

LECȚIA LUI GIRAUDOUX

(Urmare din pag. I-a)

In momentul în care Giraudoux debuta în literatură în 1907, măreața mișcare literară franceză născută la începutul secolului este pe punctul de a-și preciza contururile. Provincia poetică este puternic stăpânită de Mallarmé și de simboliști, Claudel și Péguy se afirmă, Gide este deja un maestru. Și cu toate acestea, forțele care vor lua locul simbolismului nu s'au scoborît încă în arenă. Moréas la masa sa dela „Café Vachette" dictează legi, Maurras la „Café Flore" predică Felibrii, pe Mistral și neo-clasicismul. Tânăra generație n'are nici școala, nici cafeneaua ei. De fapt, nu va avea nici pe una nici pe alta, va avea mult mai mult decât asta: două case de editură și o revistă.

Intr'o zi Bernard Grasset văzând pe prietenul său Pigal, fost camarad de studii la Montpellier, sosind la Vachette foarte trist, căci își văzuse manuscrisul refuzat de toți editorii îi spune: „Te editez, eu. Din acea zi generația lui Mauriac, Morand, Montherlant a avut nu numai un editor, ci și un apărător care nu se mulțumea să aleagă opere de calitate, dar care avea și tăria să le impună.

Câțiva ani mai târziu, a fost înființată „la Nouvelle Revue Française" de André Gide, Drouin, Jaques Copeau împotriva lui Dreyfus și Gaston Gallimard. Generația tânără avea un al doilea port unde putea să se simtă la ea acasă.

Se poate vorbi de o doctrină Grasset sau de o doctrină Gallimard sau N. R. F.? Da, dacă ne gândim că Bernard Grasset a fost și prieten cu Maurras pe când marii burghezi dela N. R. F., fuseseră mai curând de partea lui. Dar nu trebuie să uităm că în 1907 afacerea era cam dată uitării, că era ideologiilor în literatură pare închisă pentru un moment. Ceeace vrea Grasset ca și Gide, este **calitatea și nimic altceva.** Acest cuvânt — calitate — definește cea mai pură tradiție a literelor franceze. E vorba să creiezi opere în care să trăiască toate bogățiile pe care experiențele ultimilor ani le-au scos la lumină. Simbolismul a redat poeziei drepturile sale regești și a făcut posibilă redescoperirea romanticilor germani, romanul deschide noi perspective, desvăluind toate tainele inimii omenești, filosofia lui Bergson, în sfârșit, a schimbat în chip ciudat însăși cadrul creației literare, afirmând drepțul intangibil al unei forme de cunoaștere la care participă întreaga noastră sensibilitate, instinctul, credința, sensul duratei.

Ieșind din învălmășeala naturalistă și simbolistă, generația care avea douăzeci de ani în 1900, regăsește odată cu **voința calității,** calea regală a literaturii franceze, legea care a dominat secolul XVII și XVIII.

Jean Giraudoux a simțit foarte puternic aceasta și **sentimentul de solidaritate cu tradiția franceză a determinat sensul lecției sale care era să apere și să** ilustreze civilizația franceză, adică această formă de viață particulară care s'a născut și s'a desfășurat pe pământul Franței în decursul secolelor.

Jean Giraudoux n'a vrut să fie decât un lucrător conștiincios la înălțarea acestui edificiu literar despre care știa că dela Chanson de Roland depășea toate voințele, toate posibilitățile și toate bogățiile pe care cel mai mare geniu ar fi putut să le dăruiască Franței.

Vorbind despre Racine, Giraudoux a definit foarte clar acest sens al lecției sale:

„Pour ceux qui croient encore au génie, ils ont également l'occasion, en contemplant Racine, de constater que dans une civilisation dont tous les faites sont atteints et dont les pratiquants reçoivent une âme également nourrie en totutes ses parts, le génie ne peut rien prétendre contre le talent. C'est cette civilisation qui est elle-même le génie, — quelle soit celle de Périclès ou celle de Louis XIV"—...

Ce vrea să spună dacă nu, că civilizația este o operă care depășește cu mult cele mai mari posibilități individuale și că nu există o mai înaltă misiune pentru un artist decât să se integreze în această civilizație, slujind-o cât poate mai bine.

Giraudoux spune **civilizație** și în românește ar trebui spus **cultură.** Dar, e clar că termenul de civilizație are sensul de cultură și înseamnă **felul de viață al unui popor,** îmbrățișând totalitatea creațiilor sale.

Intreaga operă a lui Giraudoux ilustrează această lecție a măreției, a supremației unei civilizații. Mai întâi ea realizează continuitatea tradiției literare născute în veacul al XVII-lea, afirmă voința calității în căutarea unei forme desăvârșite, obținută printr'o economie exterioară a mijloaceloor. O limbă simplă, cristalină, menită să exprime sentimentele cele mai înalte, toate tainele inimii, toate nuanțele spiritului. Este ceeace e prețios în cel mai bun înțeles al acestui cuvânt.

In sfârșit, Giraudoux optând pentru claritate n'a sacrifiacat misterul. Nu lui i s'ar putea aplica acest cuvânt al lui Voltaire „je suis pareil au ruisseau; je suis clair parce que je suis peu profond". Claritatea lui Giraudoux e aceea a unui peisagiu în plin soare unde la orizont o brumă ușoară lasă să se întrevadă munții inaccesibili ai inimii omenești. El a reușit sinteza unică a prozei și a poeziei, unindu-le prin ritmul și muzica stilului său.

Acest stil este cea mai de seamă creație a sa. Corespunzând exigențelor franceze: **claritate și precizie,** face și el parte din lecția lui Giraudoux.

Această lecție comportă un anumit număr de consecințe din care critica trebuie să tragă folosul ei.

S'a convenit să se vorbească de câtva timp de o criză a criticii. De mult timp nu mai era nici o îndoială că istoria literaturii socotită drept știință așa cum o visase Taine era condamnată unui eșec. Ultima mare încercare, aceea a lui Lanson, a dus deasemena la un impas, ele fiind riscul izolării unei opere literare. Desigur, opera este altceva decât viața; ea se naște din viața, așa cum gheața la naștere din apă, dar are legile sale proprii, este o lume închisă. Și nu trebuie să uităm ca această lume deosebită trăește, odată desprinsă de creatorul ei, o viață deosebită, ca ea nu este posibilă în afara unei civilizații, ca această civilizație poartă creațiile literare și artistice așa cum duce apa, gheața.

Or, când este vorba de arta franceză și nu mă gândesc numai la literatură, ci și la pictură, sculptură, muzica, este vădit ca această artă este în mod indisolubil legată de civilizația franceză.

Și, totul se petrece în Franța ca și cum lucrul esențial nu ar fi să se producă genii universale ca Shakespeare sau Goethe, ca Bach sau Bethoven, ca Michel Angelo și Dante, ci să se asigure continuitatea permanentă a creației artistice.

Am exprimat aceasta, acum câtva timp, spunând că după epoca Catedralelor, când aceste vaste clădiri erau chiar oglinzile unei civilizații, mari cărți în care fiecare putea să citească, o altă epocă a început, care e și a noastră, și în decursul căreia, dealungul veacurilor, fiecare generație dă echipa sa de oameni de litere, de poeți, de pictori și muzicieni în vederea ridicării vastei catedrale a artei franceze.

Thibaudet pusese deja accentul pe această continuitate, pe această succedare a generațiilor. Lecția lui Giraudoux va îndemna poate critica să cerceteze corespondențele multiple care se stabilesc în cadrul unei civilizații între artă și viață și să găsească acolo un domeniu mai mare și mai bogat pentru studiile sale.

Nu e o întâmplare că moartea lui Giraudoux a avut un atât de adânc răsunet în România. Căci poate nu este o altă țară în Europa în care lecția sa să aibă mai multe șanse de a fi înțeleasă. Nu stabilirea continuității dintre poezia modernă și folklor, imagine a spiritului civilizației românești, este preocuparea tuturor poeților români începând cu Alecsandri? Eminescu izbutise să realizeze această continuitate prin forma, muzica versului său. Semănătoriștii au eșuat pentrucă s'au mărginit la o ideologie, la o formă goală. Un Blaga a reușit pe deplin deoarece în loc să plece dela formă sau dela motiv, a găsit însăși izvoarele care adapă poezia populară.

Astfel, această lecție a unității operei de artă, a continuității creației artistice și a solidarității ei cu civilizația nu se limitează numai la Franța, ci are un sens general a cărui importanță ne va apare pe deplin gândindu-ne la valorile sale spirituale și umane pe care Occidentul le-a moștenit dela geniul grec: **omul, libertatea sa,** condiție a desăvârșirii sale și a virtuților, tăria de a purta tragicul existenței, forța de a da o formă vieții modelând-o după legile frumosului, ale binelui și ale adevărului, iată sensul suprem al lecției lui Jean Giraudoux.

RAINER BIEMEL

ISTANBUL ROMANȚAT

ISTANBUL ROMANȚAT

Dorm laolaltă ca'ntr'un țarc
Boturi pe gâturi lângă pod,
Oile blânde, bărcile
De năvodari

Baba Chindia toarce 'n nori
Și cu'n picior de rază'n golf
Leagănă albia de caic
La Carachioi.

Podul închide golf de-amurg.
Gâlgâe marea sub motor:
Firul de-argint și-l deapănă
Către Fanar.

Cine e fata care stă
Mândră la proră 'n port cernit?
N'are nimica sfidător
Totuș: ce vrea?

Cu-ochi de eretc, ațintiți,
Vezi-o departe 'n fâlfâit
Cum ciugulește aurul
De pe giamii.

Cum se numesc minunile?
Ne lămurește. Și răsar
Ca 'ntr'un ierbar, sub degetu-i,
Flori de moschei.

Străjue trandafiri, boboci
De minarete în sclipiri,
Floarea 'ntre flori a lui Sinan:
Suleymanć.

N'are pereche 'n Istanbul
Alta decât, pe după deal,
Hagia Sophia, „Megali
Icclesia".

Neîntrecută din vechimi,
Hagia Sophia! Ctitorul
Strigă 'n trecut și 'n viitor:
„V'am biruit!"

Hagia Sophia! Când Fatih
O prefăcu 'n moscheie, vezi,
Patriarhia, — sufletu-i —
Îi pribegi.

Către Fanar, din schit în schit,
Și poposi și 'n Vlah Serai
Ca să se nască 'n ieslele-i
Domnul Hristos.

Căpuchehaia lui Mihai,
Vodă al Țării Românești,
O găzdui și 'n ea cinsti
Vechiul Bizanț.

Vultur cu două capete
Ca 'ntr'o pecete de hrisov,
Doarme 'n colac de marmură
Pe pardosea.

Raze 'n icoane de argint,
Par'că 'nviază cuvioși
Ctitori, în strănele de lemn,
Chipuri de Domni.

Vezi pe Dimitrie Cantemir
Un băcțandru 'n Istambul,
Dat ca ostatec și cirac
La Enderon

Dibue 'n coarde de tambur
Muzica turcă — Incântat,
Dascălul grec l'întâmpină:
„Aftos Ephi!"

Și beizadeaua-cărturar,
Află din hronici că se trag
Moldo-Valahii, din strămoși
Daco-Romani.

Zid milenar cu poarte spre
Adrianopol! Și mai jos
Poarta ce dă în spre Balat:
Egri Capù!

Roșul moloz, sub mătura
De rășchirate pene tari
Ale eretelui crăiesc,
Cade în șanț.

Ce ieniceri și-au agățat
De monoliți, turbanele
Inmărmurite ca 'n cuier,
Sub chiparoși?

Nu joacă table, rași în cap,
In cafenea? Fumează, beau.
Mâni de pistoane zvârlă 'n lemn,
Zarele tari.

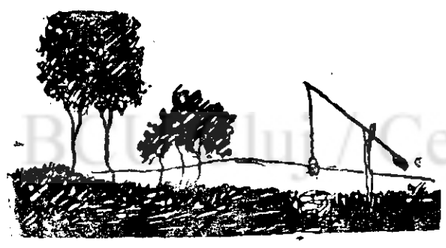

Asia Mică-și tângue
Jalea în radio-difuzor
Tancuri sub poartă urue
Spre Edirné...

...Dacă din praf și larmă vrei
Să te încânte-un loc tăcut,
Intră 'n moscheia Mihrimah.
Vino să-i sorbi

Din înălțimi de-albastre bolți,
Dorul de ochi cu zări de vis
Unde răcoarea-și leagănă
Liniștile.

Visele mândrei Mihrimah
Cântă 'n faiante sinilii
Și pe covoare moi, trezesc
Pașii de dans

De te întorci în arșită
Vezi sub ruini. într'un ungher,
Ca 'n mozaic, un ied sărind.
Două găini

Albe, cotcodăcesc de zor:
Una, desprinsă din zig-zag
De ciguleli, în prag de zid,
Alta 'n cuibar.

EMIL RIEGLER-DINU

Litanie pentru aducere aminte

Când anii își vor scutura, ca frunze moarte,
Crâmpeie de-amintire și de viață, —
Și le vor îngropa cu luare-aminte,
Cum noaptea e'ngropată 'n dimineață,

Când tinerețea va fi doar o violină
Cu coarde rupte și cu cântec mut,
Iar amintirea-o rană sângerândă
Și o mâhnire adâncită 'n lut,

Vei plânge, ca o cristalină vară,
Scăldată'n ploaie de petale
Și nimeni nu va înțelege poate
Mâhnirile și cântecele tale.

Dar eu, un lujer care-a răs în soare,
Alăturea de tine, când râdeau și anii,
Fărâmele durerii le voiu sfărma în tine
Și'n locul uor, îți, voiu ritma litanii...

Cântec de onapte

Va fi o zi de veghe și stelele — ciorchini —,
Vor atârna pe ramuri, ca vișinile coapte,
Trecutul și-amintirea își vor vorbi în șoapte
Și voiu intra în moarte, tăcut, umil, străin.

Din vârf de deal, stejarul se va uita la mine
Și umbra lui, discretă, mă va chema la ea,
Tu vei vedea, de-acolo, căzând pe cer o stea.
Și gându-ți, — o săgeată — se va'mplânta în tine

Dar nu vei ști atuncea că am murit și cum
Cu mâna-ți vei culege flori multe și frumoase,
In raze de lumină cu gesturi mătăsoase,
Le-oi pune... Eu, departe, pluti-voiu pe-alt tărâm...

Te voiu simți, atuncea, aproape, mai aproape.
Și ploapa obosită va tremura discret,
Cu mâinile, cuminte întinse, reci, pe piept
Voiu fi o nouă viață călătorind pe ape...

Văzduhul, lângă mine, îl voiu simți cum suie
Și'n ploaia de lumină mă voiu trezi, curând,
Alăturea cu norul, pe culmile de gând,
Voiu poposi aevea, ca fumul de tămâie...

C. D. PAPASTATE

CĂRȚI ȘI REVISTE

ORIENTĂRI

revista de preocupări periodice, economice și sociologice are, în ultimu-i caiet, acest sumar: Reflexiuni asupra drepturilor omului în 1944 (de Stroe Botez), Despre opinia publică (de Șerban Vălleanu), Efecte neprevăzute (de Victor Popescu), Insemnări (de Stroe Botez, Barbu Niculescu, A Dobrescu, Eugen Trancu-Iași, M. Andreescu și Dinu Vasilescu-Mugur). Ca în totdeauna revista Orientări *se situează la acelaș nivel de preocupări serioase și sugestive.*

CAIETE DE FILOSOFIE publică, în numărul 7 al seriei pe anul trecut, de tot valoroase contribuții în jurul temei „Știință și Cunoaștere". Iată cuprinsul: Lege și miracol (de Eugen Angelescu), Individ și ereditate (de Ion Biberi), Cristal și viață (de Ion Zugrăvescu), Libertate și destin (de Anton Dumitriu), Embrion și Cosmos (de Al. Mironescu) și 2 + 2 = 4 (de Gr. C. Moisil).

REVUE DES ETUDES indo-européennes, buletinul publicat sub direcția d-lui conf. univ. Vlad Bănățeanu, aduce, în tomul al III-lea (1943) următoarele contribuții: Debrunner Albert (anteros-alios: Ein indogermanischer Lautwandel?), Pedersen Holger (Tocharische Beiträge), Friedrich Johannes (Zum Namen von Karthago), Dr. A. J. van Windenkans (Note sur deux difficultés de la grammaire comparée armenienne), Peruzzi Emilio (Per una ecologia linguistica), Pisani Vittore (Etyma latina), Peruzzi Emilio (Remarques hittites hieroglyphiques), Brandestein Wilhelm (Zur Frühgeschichte der Tyrahener), Șiadbei Ion (Sur les effets de l'analogie dans le systhème verbal du roumain commun), Coman I. (Quelques traits indo-européens des Scythes selon Herodote), Frenkian Aram (Purușa-Gayomard-Anthropos), Bănățeanu Vlad (Noten zur griechischen Terminologie des Wagens).

SCRIIND

în Bacăul *(22/II crt.) despre Teatrul lui* Camil Petrescu, *d. Ion Șiugariu, după ce creionează câteva juste păreri despre personalismul creator al acestui mare scriitor român, trage următoarea concluzie: „Iată așadar un teatru așezat pe bazele solide ale unei analize sufletești de primul ordin, care fără nicio exagerare constituie una dintre cele mai demne de laudă victorii. Iată un teatru care nu va desminți niciodată marea personalitate literară pe care Camil Petrescu și-o atribuie pe bună credință și pentru care nu se sfiește să aprindă candele de superioară resemnare temerarei singurătăți".*

CÂND IN LITERATURA universală apare un roman cu subiect și cadru din viața rurală", — scrie d. **Theodor Râșcanu** (Acțiunea V, 1040) — „nimeni nu se indignează... Numai la noi, când apare un roman cu țărani, lumea se scandalizează. Criticii și băieții din redacții fac spume la gură. Cum apare un roman cu țărani, toți țipă: „sămănătorism" și se miră că „mai îndrăznește azi să facă cineva sămănătorism". „Sămănătorism" a devenit sinonim cu ruralism. Orice roman ruralist este, în țara noastră, prin definiție „sămănătorist" și, ca atare, anatemizat. Cerând din partea scriitorilor noștri mai multă stimă pentru romanul ruralist, d. Theodor Râșcanu pune, întemeiat pe realități evidente, o problemă de prim ordin în ceeace privește romanul românesc. Suntem, întrutotul, alături de d-sa.

„BUCOVINA LITERARĂ"

a împlinit un an de rodnică apariție românească. Reținem din Bilanțul reacțional următoarele:

„Desigur că în decursul acestui an nu vom fi înfăptuit lucruri extraordinar de mari, din punct de vedere al creației artistice, dar ne-am servit colțul nostru de pământ românesc cu toată însuflețirea și cu tot entuziasmul, preferând grandomaniilor unor pigmei atinși prea de curând de carii la creer sinceritatea în expresii și cuvântul curat, cari prețuesc mult mai mult decât bâlbâelile atâtor debili mintali, aciuiați în periferia presei.

Trăim în certitudinea victoriei românești, și nu ne putem aventura în confuzii, interpretări răuvoite sau false a tot ce au creat predecesorii noștri, în spiritualitatea românească, fiindcă lor și numai lor datorim progresul literar și artistic de care ne mândrim azi".

Pe cât ne-a fost posibil, am urmărit cu mult interes activitatea „Bucovinei Literare" al cărei suflet este d. George Drumur poetul apreciat. Se înțelege însă că toate paginile luminoase ale acestei reviste de afirmare spirituală românească în nordul țării se datorească și zeloșilor d-sale colaboratori. Felicitându-i pe toți pentru drumul străbătut, îi asigurăm și pentru viitor de toată simpatia noastră prețuitoare.

CERCURI IN APĂ

(Urmare din pag. I-a)

Alături, gard în gard cu casa, („gard în gard" e un fel de a vorbi: gardul se părăginise și nimeni nu se mai gândea să-l refacă. Pe o porțiune restrânsă, cât ținea strada, era cârpită sârma cu nuiele dese, vertical dispuse, ca să nu iasă puii cloștilor în stradă. Altminteri, vecinătățile le erau vraișe; niciodată însă vre-o cloșcă n'a uitat să și-i adune până la cel din urmă, pentru culcare. Asta mă enerva, cred, fiindcă eu aveam foarte des impulsul ușarnic de a dormi pe undeva pe-afară, și exemplul lor scos în față de etica didactică a mamei nu mi-o îngăduia), era o vie părăsită. Butucii, groși cât genunchii vitelor scăpate uneori prin spărturile gardurilor, nu mai rodeau de mult. Era jalnic să descoperi cum încercau coardele sclerozate lemnos, să mai înmugurească primăvara. Pe urmă, creștea câte-un vlăstar roșiatic, ici și colo, pe care noi, copiii mahalalei îl condamnam curând, fiindcă vlăstarele tinere de viță, cojite, au un miez fraged, acrișor și picant, numai bun de supt între dinți, ca betigașele de „sucre d'orge" descoperite mai târziu. Desfigurată și gheboasă, bătrâna viță ne despăgubea de păcăleala fructelor perfide ale pinilor, chipeși și inutili lângă scară.

Aici, în via părăginită, cu țărâna încinsă de soare și scormonită de găini, tolăniți cu ochii la fulgii sburătăciți ai câte vr 'unui nour, stăteam ore întregi, sugând mlădițe, cu sentimentul fermecător că savurăm voluptăți interzise. Câteodată, când vreunuia dintre noi i se făcea foame, cineva numara „enichi, benichi", și cel ieșit la numărat pornea să facă alpinism pe scară, până'n cerdacul cu galeți. Uneori, stâmpărați în privința stomacului, ne-aventuram pe treptele șubrede ale etajului neterminat, cu ferestre sparte și cercevele desprinse din pervaz, până în podul clădirii. „Cucurigul" avea un acoperiș țugulat, cu bârne plesnite și afumate, în crăpăturile cărora atârnau ziua, orbi, cu capul în jos, liliecii moi de gutapercă, și roiau împrejurul unor mozaicuri perfecte cu pietrele sărite, sute de viespi galbene și subțiri, cu sborul țiuit feminin, nu gros și bas, ca al bondarilor. Lutul se uscase pe podină, și-l scorojise căldura, plesnindu-l într'o sumedenie de cioburi cu colțurile în sus, care se spărgeau sub tălpile noastre scăpate depe bulevardul grinzilor elastice, pe care țopăiam. Printr'un bageac se vedea cerul, hăt, la depărtarea dincolo de care servanții observatorului din Cucurig nu mai puteau pricepe ce poate fi edată ce marea se sfârșea precis, violetă, la dunga aceea din zare. Câteodată hăulea o geamandură...

Când venea gerul, flueratul sirenelor se rărea. In pod nu mai era voie să mergem, și'n via cu mlădițe roșii, veștejite de brumă, se așternea zăpada. Nici puii nu mai erau pui, pufoși și drăgălași: erau găini banale, greoaie și chiorăind tâmp, cu gâtul răsucit, cu un picior nedecis să se înșurubeze în pământ fixând cerul de plumb, cu ochiul spălăcit prin care treceau ape de somnolență. Mâncam galeți cu nasul lipit de geam și ascultam urletul geamandurelor și-al vântului. Doar pinii erau tot verzi, trufași și inutili lângă scară, și'n poamele lor înșelătoare păstrau gustul albăstrui și taninos al cerului văratec.

*

Așa cum mi le-am așternut aici, amintirile acestea țin, spuse'n cuvinte, măcar atâta cât e necesar să le citești.

La vederea cutiei prizmatice de tinichea, însă, ele s'au declanșat năvalnic, fără să se formuleze, viu, chinuitor, într'o clipită, și'n-tr'o clipită s'au și șters.

N'am îndrăznit să-mi explic dece atâta emoție pentru o cutie de galeți...

*

Mă rușinam, poate, de amintirea copilului cu breton și șorțuleț țăvălit prin țărână? De metaforele lui intuitive dela patru ani? De faptul că nici azi, după douăzeci și doi, nu știm mai bine care-i gustul adevărat al cerului, nici dacă nu cumva-i la fel de înșelătoare poama lui brumată cu azur, și taninoasă, licoare coloidă, otrăvitoare pentru cei ce se căznesc s'o soarbă? Mi-e rușine că nu mă mai pot tolăni sub butuci, în țărna încinsă de soare și scormonită de orătăniile vieții sociale, mai gălăgioase decât cloștile de-atunci; mi-e ciudă că n'am mai urmărit demult pe boltă fulgii sburătăciți ai câte unui nour alb, sau vis, și c'am lăsat nesavurate până și mlădițele cu miez picant și fraged, ale tuturor plăcerilor întinse de clipe, și interzise de veșnicii.

Mi-e rușine și mi-e ciudă. Dela bageacurile cucurigurilor mele succesive, mai de surghiun, mai de răsplată, mi-e rușine că nu m'am mai întrebat cu aceeași tărie, ce poate fi dincolo de linia violetă care 'nchide zarea vieților noastre? Și mi-e ciudă că n'am păstrat, afară de pezmeții tari ai visului ronțăit cu desperare, de care-ți sângerează, în cântec, gingiile și ți se asprește limba până la sudalmă, mi-e rușine că n'am putut păstra, nealterată de dulciurile nici măcar cucerite, venite de-agata, dela viață, savoarea neegalabilă a aluatului învechit, necopt și muced, al galeților copilăriei.

M'am sfiit să-i cer prietenului un pesmet. M'aș fi sfiit și să-l mănânc, de s'ar fi gândit să mi-l dea: mi-ar fi fost teamă să nu verific, constatându-l muced, necopt și învechit, lipsit de orice savoare și de nemâncat, mi-ar fi fost teamă să nu verific cât de definitiv murisem de douăzeci și doi de ani, de când urcam aproape de-a-bușilea buldingul de 10 trepte al cucurigului lui Malgren, până la înălțimea crengilor cu fructe otrăvite, de cer.

ION FRUNZETTI

ORIENT și OCCIDENT

(Urmare din pag. I-a)

Concluzia ce trage, d. Dumitru, din opera d-sale anterioară, în ce privește problema Orient-Occident este pe cât de prometeică pe atât de sguduitoare: „Gândirea europeană, ajunsă aci, și-a câștigat o libertate absolută; ea își creiază singură chiar și criteriile, în virtutea cărora se mișcă în goana după adevăr. Omul își construește adevărul în întregime, el este măsura tuturor lucrurilor, „a celor ce sunt, cum că sunt, a celor ce nu sunt, cum că nu sunt"...

Vom articula, împreună cu satisfacțiunea intelectuală pe care ne-a format-o iubitorul de adevăr, care este Anton Dumitru, următoarele întrebări, întru totul proprii constatărilor d-sale atât de originale: sunt aplicabile rezultatele logicei polivalente (obținute din investigațiunea științifică în ordinea materiei, în exterioritate) — ordinei spirituale? Pot ține loc de „Adevăr" (în ordinea spiritului) „adevărurile" verificate sau postulate în ordinea materiei biofizice? Cultura, care tinzând la unificarea sistemelor, repauzează pe „spiritual" poate fi judecată din punctul de vedere al legilor de cunoaștere a materiei, pe care repauzează civilizația, termen distinct, dacă nu chiar opus, celuia de cultură? Se pare că dificultatea majoră a problemei nu scapă d-lui Dumitriu atunci când constată că „marele merit al lui Aristotel este de a fi pus accentul, în logica lui pe ontologic" (Logica Polivalentă) și totodată că „noi nu cunoaștem natura atunci când o angajăm într'un cadru matematic, dar ne-o putem reprezenta mai bine" (Orient și Occident). Iar aceste constatări finale probează, încăodată, maturitatea cercetătorului dar și prudența la care îndică rejudecarea modalității existențiale a continentului nostru, ajuns el însuși la maturitate...

MIRCEA MATEESCU

Viața trebue să fie goală

(Urmare din pag. 6-a)

Pogliani se apleca și o luă.

— Mulțumesc, spuse fata... Știi, acum am să folosesc desenul dumitale? Nici n'am să mă mai uit la fotografia asta urîtă...

Și deodată ridicând ochii, i se păru că odaia s'a luminat. Ca și cum isbucnirea ei de admirație îi ridicase o greutate de pe inimă, și respira ca într'o beție, când par'că lumina care intra prin geamul deschis spre încântătorul peisaj al grădinii învăluite în farmecul primăverii. O clipă. Și nu-și putu explica ce i se întâmplase. Avu impresia neprevăzută că este nouă ca toate lucrurile noi din jurul ei. Nouă și liberă, fără coșmarul ce o sufocase până atunci. O adiere, ceva, intrase pe fereastra deschisă și-i zdruncinase tumultuos toate sentimentele, pusese o strălucire în toate acele lucruri din jur, cărora ea le negase viața, lăsându-le neatinse să vegheze cu ea moartea unui vis.

Și auzindu-l pe tânărul acesta așa de elegant lăudând priveliștea, casa, în timp ce vorbea cu mama ei care-i arăta și celelalte camere, îi urmă cuprinsă de o turburare ciudată, ca și cum el, acest strein, era gata să pună stăpânire pe visul ei și să-i dea viață. Și impresia aceasta era așa de nouă, că nu mai putu trece pragul camerei de culcare; și văzând o privire schimbată repede, pe furiș, ca de înțelegere, între mama ei și tânărul acesta, nu se mai putu stăpâni; isbucni în plâns. Și plânse pentru acelaș motiv pentru care mai plânsese de atâtea ori; dar fără să-și dea seama, simți că plânsul era altfel, că sughițurile nu mai deșteptau în sufletul ei ecoul vechei dureri și amintirile de altădată. Și o simți mai ales când maică-sa alergă s'o mângâie cu aceleași cuvinte, cu aceleași sfaturi. Nu mai putu să le rabde; cu o sforțare, încetă plânsul; și fu foarte recunoscătoare tânărului acela care o ruga, ca s'o distreze, să-i arate niște desene ce se găseau pe un scaun.

Laude, laude, măsurate și sincere și corectări și observații, întrebări ce o sileau să explice, să discute, însfârșit statul de a studia, de a da curs talentului ei, într'adevăr deosebit. Altfel ar fi fost păcat, mare păcat! Nu încercase niciodată uleiul? niciodată, niciodată? De ce? N'ar fi trebuit multă bătaie de cap, cu pasiunea, cu darul ei....

Costantino Pogliani se oferi s'o îndrumeze, fata primi; și lecțiile începură chiar a doua zi, aici în casa nouă care aștepta și invita par'că.....

*

Peste vreo două luni, în atelierul lui Pogliani plin tot de monumentul uriaș plăsmuit în linii mari, Ciro Colli, lungit pe canapea și cu șorțul lui vechiu strâns ghem între picioare, fuma o pipă și ținea un discurs ciudat scheletului înfipt pe-un scăunel, împrumutat de la un prieten al lui, medic. Îi trântise strâmb pe craniu un fes de hârtie; și scheletul părea un soldat în poziția de drepți, ascultând lecția pe care Ciro Colli, sculptor-caporal i-o dădea, între o pufăitură și alta.

— Și tu, dece te-ai dus la vânătoare? Vezi în ce hal ai ajuns? Urât și cu picioarele astea uscatel... Te-ai uscat din cap până'n picioare..... Spune drept, mai ți se pare că se poate face căsătoria asta? Viața, dragă uite-o ici!... uite ce bujor de fată mi-a eșit în mâini..... Și chiar speri că o să te ia de bărbat? Se apropie de tine timidă și nesigură, plânge cu hohote... dar nu ca să-ți ia ție veregheta... Asta să-ți iasă din cap! Jos, jos punga dragă... I-ai dat-o?.... Și-acum ce vrei dela mine? Degeaba mă mai întrebi de cred... Cine crede e un prost! Viața s'a apucat să studieze pictura; și știi cine-i e profesor? Costantino Pogliani. Ca să fim sinceri, glluma întrece marginile.... Dac'aș fi în locul tău, dragă, l-aș provoca. Ai auzit ce spunea azi dimineață? Ordin: nu vrea, mă o-preș-te să o fac goală! Și totuși el, oricât de prost sculptor ar fi, știe că trebuie să o faci goală mai întâiu, chiar dacă pe urmă o îmbraci..... Dar să-ți explic cum e treaba: el nu vrea să se vadă pe nudul ăsta minunat, chipul domnișoarei lui Consalvi. Ai văzut cum s'a urcat sus? furios și cum cu două lovituri, pac, pac... l-a stricat..... Știi dece dragă?..... I-am strigat: „Los-o! Ți-o îmbrac imediat. Ți-o îmbrac"... Dar ce îmbrăcat? Acum vor să fie goală, Viața, goală și crudă așa cum el... Au revenit la primul meu desen, la simbol... Jos cu portretul! Tu o apuci și ea nu vrea să se lase și se apără... Dar pentru Dumnezeu, dece te-ai dus la vânătoare? Poți să-mi spui?.....

Traducere de **RODICA DAMIAN**

BCU Iași / Central Library

VIAȚA TREBUE SĂ FIE GOALĂ

— nuvelă —

de

Luigi Pirandello

...—Află dragă că un mort, oricât o fi el de mort, vrea să aibă casa lui. Și de e și un mort de neam, o vrea frumoasă; și pe bună dreptate! Vrea să-i fie și bine în ea și să fie și de marmoră, și de se poate chiar decorată. Și dacă-i un mort în stare să cheltuiască, apoi o vrea cu ceva... cum se zice?... a da, cu ceva alegoric! cu o alegorie adâncă, de un sculptor mare ca mine: o inscripție lapidară latinească: hic jacet... cine-a fost, cine n'a fost... o grădiniță frumușică în jur cu salată și tot ce mai trebue, o portiță care să o apere de câini și de...

— M'ai plictisit urlă Costantino Poliani, întorcându-se spre el, aprins la față și transpirat.

Ciro Colli ridică depe piept capul cu bărbuța lui ascuțită pe care o tot frământa; stătu o clipă privindu-și prietenul pe sub pălăria ca o căpățână de zahăr îndesată până peste nas, apoi cu un fel de convingere blajină, dădu drumul cuvântului:

— Măgar!

Atât.

Ședea culcat pe spate, cu picioarele întinse unul ici altul colo pe covorașul bătut bine și așezat cum trebue în fața canapelei. Iar Pogliani pleznea de ciudă văzându-l așa, răsturnat, în timp ce el se omora rânduind atelierul, așezând ghipsurile așa ca să facă cât mai multă impresie, dosind bucățile îngălbenite și prăfuite trimise înapoi de pe la concursuri, ducând cu grijă în față soclurile cu lucrările pe cari le putea arăta, acum acoperite cu cârpe ude. Bombănea.

— Ia ascultă, pleci ori nu?

— Nu.

— Atunci cel puțin nu sta acolo unde am făcut curat, pentru Dumnezeu! Cum să-ți mai spun că aștept niște doamne?

— Nu cred.

— Uite ici scrisoarea. Citește. Am primit-o ieri de la d. Seralli: „Stimate prietene, te anunț că mâine dimineață, pe la unsprezece...

— Acum e unsprezece?

— Trecute.

— Nu cred. Mai departe!

— ...vor veni la d-ta, trimise de mine, d-na Con... ce scrie aici?

— Confucius.

— Cont... sau Consalvi, nu se vede bine și fiica sa care au nevoie de d-ta. Desigur că... etc. etc...

— Nu ți-ai scris-o tu singur? întrebă Ciro Colli sprijinindu-și iar capul în piept.

— Idiotule! exclamă Pogliani ca într'un geamăt, nemaiștiind, de enervare, dacă să plângă sau să râdă.

Colli făcu semn cu degetul că nu.

— Să n'o spui. Mă supăr. Pentrucă dac'ași fi idiot, știi cum aș arăta? M'aș uita la lume cu milă. Bine îmbrăcat, bine încălțat, cu o cravată.... cum se zice... o țipătoare la gât și cu o vestă de catifea ca a ta. Grozav m'aș place cu o vestă de catifea ca a ta, amărâtul de mine! Ascultă-mă pentru binele tău. Dacă doamnele acestea, Confucius, vin de-adevărat, să punem atelierul iar în neorânduială, altfel ar să-și facă o proastă părere de tine. Și ar fi chiar mai bine să te găsească lucrând în sudoarea.. cum se zice?... cu fruntea... a nu, în sudoarea frunții. Ia o bucată de ghips, aruncă-o ici pe soclu și începe-mă pe mine așa cum stau culcat. O să-i spui „Luptând" și să vezi că o să-l cumpere Galeria Națională. Am pantofii... hm, nu prea noi, dar tu dacă vrei poți să-i faci noi de tot, pentrucă tu ca sculptor — nu ți-o spun ca să te lingușesc — dar ești un cizmar grozav.

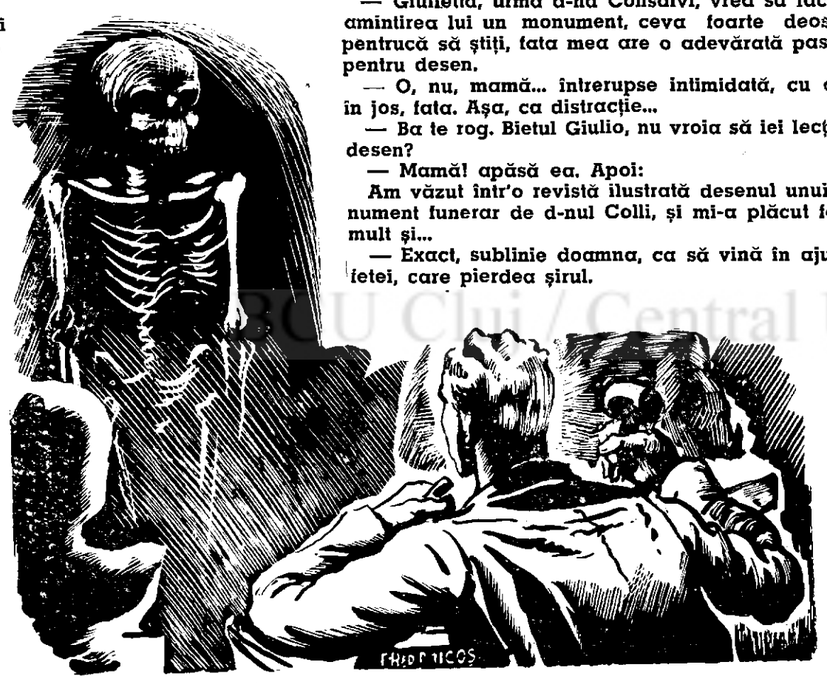

Dar Costantino Pogliani, ocupat să agațe niște desene pe pereți, nu-l mai asculta.

Il socotea pe Colli un nenorocit, rămășiță încăpățânată a unor timpuri apuse și a unei mode de mult părăsită de artiști; dezordonat, incult, neglijent și leneș până în măduva oaselor. Păcat de el, pentrucă dacă ar avea chef de treabă, se lua la întrecere cu cei mai tari. Și el mai ales știa asta, deoarece chiar aici în atelierul lui, cu câteva atingeri ale degetului mare, pline de un fel de energie disprețuitoare, dăduse de multe ori viață unor bucăți din care el nu mai putea scoate nimic. Dar ar fi trebuit să studieze, măcar puțin istoria artei, să-și fi rânduit viața, să se fi îngrijit nițel: așa în halul de mizerie în care se afla, nu te puteai apropia de el.

El, Pogliani,... ei da, avea doi ani de universitate și apoi... era un domn, avea o situație... se vedea....

Două ciocănituri ușoare în ușă îl făcură să sară de pe scăunașul pe care se suise ca să atârne desenele.

— Sunt ele! Și acum? spuse arătând pumnul.

— Ele intră și eu ies, răspunse Colli fără să se scoale. Faci atâta caz! Dealtfel ai putea să mă prezinți, egoistule!

Costantino Pogliani alergă să deschidă ușa, potrivindu-și bucla blondă, cârlionțată, ce-i cădea pe frunte.

* * *

Intâiu intră doamna Consalvi, apoi fata; în doliu și cu un văl des pe față, iar în mână cu un sul de hârtie; cealaltă îmbrăcată cu o rochie cenușiu deschis, ca turnată; cenușie rochia, cenușiu părul pieptănat tinerește sub pălărioara grațioasă împodobită cu violete. Doamna Consalvi lăsa să se înțeleagă că se știe încă frumoasă și tânără, în ciuda anilor trecuți. Iar când își ridică vălul, fata apăru și ea la fel de frumoasă, deși puțin cam palidă și ca pierdută în haina de doliu.

Pogliani fu silit să-l prezinte pe Colli, rămas pe loc cu mâinile în buzunar, cu mucul de țigară stins în colțul gurii cu pălăria înfundată pe cap și nedând nici cel mai mic semn că ar avea de gând să plece.

— Sculptorul? întrebă d-ra Consalvi roșindu-se puțin din cauza mirării. Colli? Ciro?

— Chiar el! spuse acesta, devenit deodată atent, scoțându-și pălăria din cap și descoperindu-și sprincenele sburlite și îmbinate și ochii apropiați de nas. Sculptorul. De ce nu?

— Dar, reluă puțin încurcată fata, mi s'a spus că nu mai stați la Roma.

— Ei da... Eu... cum se zice?... Mă plimb, răspunse Colli. Călătoresc. Mă plimb prin lume. Înainte trândăveam la Roma, pentrucă-mi pusese Dumnezeu mâna în cap: Căminul, apoi...

D-ra Consalvi, privind încurcată pe maică-sa care râdea, zise:

— Atunci ce facem?

— Trebue să plec? întrebă Colli.

— Nu, nu, dimpotrivă, se grăbi să răspundă ea. Chiar vă rog să rămâneți deoarece...

— Ce încurcătură! exclamă doamna. Și apoi către Pogliani: Dar vom face ceva. Dv. sunteți prieteni, nu?

— Foarte buni! se grăbi Pogliani.

Iar Colli:

— Închipuiți-vă că adineaori voia să mă dea afară în brânci.

— Taci din gură! i-o tăie Pogliani. Vă rog d-nelor, luați loc. Ce dorim?

— Uitați ce este, începu d-na Consalvi, fata mea a avut nenorocirea să-și piardă pe neașteptate logodnicul.

— Oh!

— Da, îngrozitor. Închipuiți-vă, chiar în ajunul nunții. Un accident de vânătoare. Poate ați citit în ziare. Giulio Sorini.

— A, Sorini, da! spuse Pogliani. I-a explodat pușca în mână?...

— La începutul lunii trecute... Adică nu... cealaltă... însfârșit acum trei luni. Săracul de el, eram puțin rude, era băiatul unui văr plecat în America după moartea nevesti-si. Și acum Giulietta (știți, și ea se numește tot Giulia, ca el)...

Aci Pogliani făcu o plecăciune.

— Giulietta, urmă d-na Consalvi, vrea să facă în amintirea lui un monument, ceva foarte deosebit, pentrucă să știți, fata mea are o adevărată pasiune pentru desen.

— O, nu, mamă... întrerupse intimidată, cu ochii în jos, fata. Așa, ca distracție...

— Ba te rog. Bietul Giulio, nu vroia să iei lecții de desen?

— Mamă! apăsă ea. Apoi:

Am văzut într'o revistă ilustrată desenul unui monument funerar de d-nul Colli, și mi-a plăcut foarte mult și...

— Exact, sublinie doamna, ca să vină în ajutorul fetei, care pierdea șirul.

— Scuzați, despre ce este vorba? întrebă Colli. Am făcut atâtea desene, sperând că cel puțin morții să mi le comande, dacă nu viii....

— D-ră vă rog, sări Pogliani, supărat că este oarecum lăsat deoparte, ați imaginat Dv. un monument după desenul prietenului meu?

— Nu, chiar la fel nu, iată... Desenul d-lui Colli reprezintă, dacă nu mă înșel, Moartea care atrage Viața...

— Am înțeles! strigă acesta! Un schelet înfășurat într'un giulgiu, nu? se ghicește abia printre cute; și apucă Viața, o fetișcană care nu vrea să se lase. Da, da, foarte frumos! Măreț! Am înțeles!

Doamna Consalvi abia-și mai putea ține râsul în fața istețimii personagiului acesta curios.

— Modest, nu? șopti Pogliani. Un tip deosebit.

— Haide Giulia, spuse doamna Consalvi, mai bine arată desenul.

— Așteaptă mamă, se rugă fata. Intâiu să mă înțeleg cu d-nul Pogliani. Când mi-a venit ideea monumentului, mărturisesc că m'am gândit la d. Colli... Știți, desenul lui... Dar mi s'a spus că nu mai e la Roma. Atunci am încercat să transform desenul după gândul și sentimentele mele, adică așa ca să reprezinte cazul meu special, înțelegeți?

— De minune, aprobă Pogliani.

— Am lăsat, continuă ea, cele două figuri, Moartea și Viața, dar am înlăturat violența gestului. Adică Moartea nu mai apucă Viața, ci chiar ea se lasă cu un fel de resemnare în mâinile destinului, și se mărită cu Moartea.

— Se mărită? întrerupse Pogliani uluit.

— Cu Moartea, repetă cu modestie fata. Și am vrut să reprezint limpede simbolul căsătoriei. Scheletul stă rigid, cum l-a desenat d-nul Colli, dar din cutele giulgiului scoate o mână ce întinde o verigheta. Viața se apropie de el modestă și-i întinde mâna ca el să-i pună verigheta.

— Splendid! Măreț! Il văd! isbucni Colli. Asta e o idee nouă! Uluitoare într'adevăr! Altceva, cu totul deosebit! Uluitor! Verigheta... degetul... Măreț!

— Da, recunoscu ea, roșindu-se din nou în fața atâtor laude. Este puțin schimbată. Dar vedeți că m'am folosit de desenul Dv. și...

— Nu vă faceți nici o mustrare, o întrerupse Colli. Ideea dv. e mult mai bună ca a mea, și e a dv. A mea cine știe a cui o fi.

Domnișoara Consalvi ridică din umeri și plecă ochii.

— Ca să spun drept, întrerupse doamna Consalvi, eu o las să vorbească, dar mie nu-mi place deloc ideea asta.

— Mamă, te rog, spuse fata, apoi către Pogliani: am cerut sfatul d-lui Seralli, un bun prieten al nostru...

— Trebuia să fie martor la cununie, adăogă mama suspinând.

— Și deoarece ne-a vorbit de Dv., am venit.

— Nu, nu, se repezi Pogliani, deoarece l-ați găsit la mine pe prietenul meu...

— Ia ascultă, să nu mă plictisești! isbucni Colli ridicându-se furios și pornind spre ușă. Pogliani îl apucă cu forța de braț:

— Iartă-mă, dar uite... dacă d-ra... n'ai auzit? A venit la mine deoarece credea că nu ești la Roma...

— Dar dacă a schimbat totul! se smuci Colli. Lasă-mă. Ce rost mai am eu? A venit la tine. Iertați-mă domnișoară! Iertați-mă doamnă! Respectele mele.

— Să știi, spuse Pogliani hotărît, fără să-i dea drumul. Eu nu-l tac. Nu-i taci tu, dar nu-l fac nici eu...

— Scuzați-mă, dar... împreună, propuse mama. — n'ați putea... împreună?...

— Imi pare rău că eu sunt de vină, încercă fata.

— Vai nu, săriră deodată și Colli și Pogliani. Și primul continuă:

— Eu nu mai am nici un rost domnișoară! Și-apoi uitați, nu mai am nici atelier, nu mai sunt în stare de nimic, nu mai sunt bun decât să vorbesc de rău pe toată lumea. Trebue neapărat să siliți pe idiotul ăsta...

— De geaba, i-o reteză acesta, — ori împreună, cum a spus doamna, ori nu primesc.

— Imi dați voie domnișoară? spuse deodată Colli apucând sulul de hârtie lăsat pe canapea. Mor de curiozitate să-l văd. După aceea...

— O, vă rog să nu credeți că e ceva extraordinar, șopti domnișoara Consalvi, destăcând sulul cu mâini tremurătoare. Deabia ține creionul în mână. Așa câteva linii, ca să dea ideea... uitați...

— Imbrăcată? sări ca ars Colli, ca și cum cineva i-ar fi tras o palmă.

— Cum... îmbrăcată? întrebă intimidată și nelinișlită fata.

— O, nu, vă rog să mă iertați! reluă Colli cu căldură. Dv. ați făcut Viața în cămașă... adică să zicem, în tunică... Ei bine, nu merge... Goală, goală, goală! Viața trebue să fie goală, dragă domnișoară, altfel nu are nici un rost.

— Vă rog să mă iertați, — spuse cu ochii în jos fata, — vă rog să vă uitați mai bine...

— Văd, văd, — spuse cu repeziciune Colli. Ați vrut să vă faceți autoportretul — și permiteți-mi să vă spun că sunteți mult mai frumoasă... și aici vrea să fie Viața măritându-se cu Moartea. Ei bine, dacă scheletul e îmbrăcat, Viața trebue să fie goală, e simplu, goală și mândră, ca să contrabalanseze prin contrast înfățișarea sinistră a dumnealui, așa înfășurat. Nu-i așa Pogliani? Goală, duduie dragă, goală din cap până'n picioare. Altfel, credeți-mă, par'că ar fi o scenă de spital: el cu cearceaful pe el, ea cu capotul... Trebue să facem sculptură, ce Dumnezeu, nu există motive care să reziste!

— Nu, nu, vă rog, spuse hotărît fata, sculându-se odată cu maică-sa. Aveți poate dreptate din punct de vedere artistic, nu spun nu, dar eu nu pot decât așa. Altfel trebue să renunț...

— Dar dece, mă rog? Pentrucă dv. priviți scena și vă vedeți pe dv., iată dece, nu un simbol. Și nu se poate spune că e prea grozav...

— Știu, tocmai deaceea nici n'am vrut să fac un simbol, ci pe mine, cazul meu, scopul meu, nu se poate altfel. Mă gândesc apoi la locul unde va fi pus monumentul... Insfârșit... nu primesc...

Colli ridică din umeri:

— Prejudecăți!

— Sau mai curând, — corectă fata cu un surâs dulce și blând, — un sentiment ce vreau să fie respectat.

Hotărîră ca cei doi prieteni să se înțeleagă cu domnul Seralli, și apoi doamna Consalvi și fata ei în doliu plecară.

Ciro Colli, — doi pași — tralalala lalala — se învârti pe călcâie și își frecă mâinile.

*

După vre-o săptămână, Pogliani se duse la d-na Consalvi, ca să o invite pe domnișoara Giulietta la o ședință de poză pentru capul Vieții.

Aflase dela domnul Seralli, bun prieten al doamnei Consalvi, că Sorini supraviețuise trei zile accidentului și lăsase logodnicei toată averea moștenită dela tatăl său și destul de însemnată; așa că monumentul trebuia făcut fără să se țină seamă de cheltuieli.

Domnul Seralli era „épuisé" de atâtea griji, de atâtea gânduri și plictiseli câte avusese din cauza nenorocirii, mărite de caracterul puțin „emporté", „voilà", al domnișoarei Consalvi, care în fond, săraca de ea, merita toată mila, deși, Doamne, părea că se cam complace în durerea ei. O, desigur un „choc" îngrozitor, cine spune nu? un trăznet din senin! Și era așa de bun, bietul băiat! Și un tânăr așa de bine! Și îndrăgostit la culme! Săraca fată, ar fi făcut-o fericită. Poate și de asta murise.

Și bietul Sorini părea chiar că fusese așa de bun,

numai și numai ca să mărească grijile d-lui Seralli.

Dar să-și închipue că fata nu a vrut să vândă casa pe care logodnicul ei o mobilase complet: un cuib, „un joli rêve de luxe et de bien être". A dus acolo toată zestrea ei și stă zile întregi, nu plânge, dar se pierde în amintiri și visuri în jurul vieții ei de soție atât de definitiv distrusă, „arrachée".

Intr'adevăr Pogliani nu o găsi acasă. Servitoarea îi dădu adresa casei noi, în strada Porta Pinciana. Și pe drum, se gândea la voluptatea amară și chinuitoare a sărmanei logodnice, văduvă înainte de a fi fost soție și hrănindu-se cu visul atât de aproape de înfăptuire al unei vieți pe care însă destinul nu a vrut să i-o dea.

Toate lucrurile alese cine știe cu câtă grije și dragoste de cei doi logodnici, orânduite cu bucurie în casa în care ar fi locuit peste câteva zile, cine știe câte promisiuni închideau în ele!

Inchide o dorință într'o cutie: deschide-o: vei găsi o deziluzie. Dar aici nu: toate lucrurile păstrau ca o desmierdare, dorințele, jurămintele și nădejdile. Cât trebue să fi fost de crude amintirile deșteptate de ele!

— Și timpul ăsta! suspină Pogliani.

In limpezimea proaspătă a aerului se simțea venirea primăverii; și primele raze călduțe ale soarelui te îmbătau. Și în casa cea nouă cu ferestrele deschise în acest soare, sărmana domnișoară Con-

O găsi desenând portretul logodnicului. O făcea cu multă timiditate, mărindu-l după o fotografie mică, în timp ce maică-sa, ca să-i treacă timpul, citea un roman franțuzesc din biblioteca domnului Seralli. De fapt, Giulietta ar fi preferat să rămână singură în cuibul ei gol. Prezența mamei o cam susalvi, cine știe ce visuri și ce chin!

păra. Iar aceasta stătea mereu acolo, de teamă ca fata într'un moment de exaltare, să nu facă cine știe ce gest de disperare romantică; se chinuia abia stărea ei.

pânindu-și enervarea provocată de încăpățâna-

Rămasă văduvă foarte tânără și fără nici un sprijin, cu un copil mic, doamna Consalvi nu putuse închide ușa în nas vieții, punând durerea de sentinelă, ca fata ei. Nu spunea că Giulietta n'ar trebui să plângă; dar socotea, ca și bunul ei prieten, domnul Seralli, ei bine, socotea că exagerează și că îmbogățită cu averea lăsată moștenire de mort, săracul, își putea permite luxul unui doliu așa de demodat. Și cunoscând din nenorocire greutățile neîndurătoare ale vieții, greutăți pe care trebuise să le suporte încă sdrobită și indoliată de moartea soțului, ca să-și facă un rost, ei da, găsea cam ușuratic acest doliu al fetei; și experiența ei accentua latura aceasta, scuzabilă desigur, dar cu condiția să nu țină prea mult, „voilà", vorba domnului Seralli.

Femee înțeleaptă și cunoscătoare a vieții. încercase de nenumarate ori s'o facă să înțeleagă, degeaba. Prea visătoare, Giulietta avea mai curând ideea durerii decât sentimentul însuși. Pentrucă sentimentul, cu timpul, în mod normal ar fi slăbit; ideea însă nu, era fixă și o făcea să comită unele extravaganțe ca aceea cu monumentul funerar, cu Viața măritată cu Moartea (frumoasă căsătorie!)... și asta-lată cu cuibul nupțial păstrat neatins, ca să conserve visul unei vieți neträite cu adevărat!

Doamna Consalvi fu recunoscătoare lui Pogliani pentru vizita lui neașteptată. Geamurile erau deschise în soare și pinii din grădina Borghese, sub strălucirea orbitoare de lumină ce părea că se răstrânge pe câmpuri de verdeață, respirau par'că fericiți albastrul dulce al cerului de primăvară.

Imediat domnișoara Consalvi se sculă în picioare, încercând să ascundă desenul; dar Pogliani o opri:

— Dece? nu vrei să mi-l arăți și mie?

— Abia l-am început...

— L-ai început admirabil! spuse aplecându-se să-l studieze. Foarte bine... E el, nu-i așa? Sorini... Da, acum mi-aduc aminte... Da, da, l-am cunoscut... Dar... avea ciocul ăsta?...

— Nu, se grăbi fata, în ultimul timp nu-l mai avea.

— Da, așa mi se părea și mie... Un tânăr bine, foarte bine chiar...

— Nu știu ce să fac, reluă fata, fotografia asta nu mai corespunde cu imaginea pe care i-am păstrat-o.

— Da, recunoscu Pogliani, era mult mai bine, mult... mai viu... da... aș putea spune...

— O făcuse în America, înainte de a se logodi, explică mama.

— Și nu mai am altele! suspină fata. Uite, închid ochii, așa, și-l văd cu precizie, așa cum era, dar abia-i deschid și încep să desenez, nu-l mai văd; mă uit la fotografie și mi se pare așa deodată că-i el, viu, încerc să-l desenez și nu-l mai regăsesc în liniile astea. E îngrozitor!

— Ia uite-te Giulia, spuse deodată doamna Consalvi, cu ochii la Pogliani, — vorbeai adineaori de linia bărbiei, dacă i-ai scoate barba. Nu ți se pare că domnul Pogliani...

Acesta se înroși, surâse. Fără să vrea, ridică bărbia și i-o prezentă, ca și cum fata ar fi trebuit să i-o ia cu mâna și s'o pună acolo, pe portretul lui Sorini.

Ea abia ridică ochii și-l privi intimidată, turburată... (Ce Dumnezeu și mama, nu avea nici un pic de respect pentru doliul ei!)....

— Și mustățile, uite, continuă doamna Consalvi, fără să o facă însă într'adins. Nu ți se pare că și bietul Sorini le avea la fel în ultimul timp?

— Dar mustățile cum vrei să fie? spuse lovită par'că fata. Nu-i mare lucru să le faci...

— Sigur, nu-i mare lucru...

Se apropie de șevalet:

— Uite, dacă-mi dai voie, în câteva trăsături aici... nu te deranja te rog... în colțul hârtiei... apoi ștergem... uite cum mi-l aduc aminte pe bietul Sorini.

Și cu ajutorul fotografiei, începu să-i schițeze capul, în timp ce fata urmărea cu un entuziasm crescând, iar un da... da... da,... din tot sufletul, dădea par'că viață, conducea creionul.....La urmă, nu-și mai putu stăpâni emoția:

— Mamă, uite e chiar el..... O, îți mulțumesc.... Ce fericire, să poți.... așa de bine..... e perfect...

— Obișnuința, spuse ridicându-se Pogliani, cu o umilință sub care se vedea plăcerea provocată de laudele ei. Și apoi mi-l aduc așa de bine aminte pe bietul Sorini....

Domnișoara Consalvi nu se mai sătura privind desenul:

— Bărbia... și aici... ce precizie... O, mulțumesc, mulțumesc.....

In acel moment, fotografia bietului Sorini alunecă de pe șevalet și fata, cufundată în admirarea schiței lui Pogliani, nu se aplecă s'o ridice. Acolo, pe podea, puțin decolorată, părea și mai tristă, ca și cum ar fi înțeles că nu se va mai ridica niciodată.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA „UNIVERSUL" S. A. BUCUREȘTI STR. BREZOIANU 22 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939